

Хмельницький національний університет
Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра слов'янської філології

ДИПЛОМНА РОБОТА
Магістр

Галузь знань *03 Гуманітарні науки*
Спеціальність *035 Філологія*
Спеціалізація *Слов'янські мови і літератури (переклад включно),
перша – польська*

на тему: *Функціонування ергонімів у польсько-українському мовному просторі*

Шифр ДРФПР.019090.01.07.00

Магістрантки II курсу групи ФПРмз-19-1 _____ Л. М. Кільбіцької
Підпис, дата

Керівник _____ Н. М. Торчинська
Підпис, дата

До захисту допускаю:

Завкафедри слов'янської філології _____ Н. В. Подлевська
Підпис, дата

Хмельницький 2020

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет	гуманітарно-педагогічний
Кафедра	слов'янської філології
Освітній рівень	магістр
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	035 Філологія
Спеціалізація	Слов'янські мови і літератури (переклад включно), перша – польська
Освітня програма	освітньо-професійна

„ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувач кафедри слов'янської філології

_____ (Подлевська Н. В.)

1 жовтня 2019 року

ЗАВДАННЯ на дипломну роботу

КІЛЬБИЦЬКІЙ ЛІЛІ МИХАЙЛІВНІ

1. Тема роботи «Функціонування ергонімів в польсько-українському мовному просторі»,

затверджена на засіданні кафедри слов'янської філології 27 червня 2019 року, протокол № 11.

2. Термін подачі студентом завершеної роботи – грудень 2020 року.

3. Вихідні дані роботи

В останні роки спостерігаємо зростання дослідницької активності, спрямованої на описання ергонімів. Зацікавлення ергонімією пов'язане з тим, що «сьогодні в ергонімії спостерігаємо «номінаційний вибух», своєрідний «ергонімний бум». Як показує здійснений аналіз наукової літератури, у роботах, присвячених вивченню ергонімних одиниць, акцент, як правило, робиться на назвах підприємств у сферах торгівлі та обслуговування. Попри відносно велику кількість праць у цій галузі за останнє десятиліття, досі практично відсутні дослідження, присвячені найменуванням некомерційних організацій, зокрема, освітньої сфери. У вітчизняній та зарубіжній лінгвістиці знаходимо лише декілька праць такої тематики. Проте вивчення онімів на позначення закладів освіти досі є не повним; зокрема відсутні розвідки, які торкалися б аспектів творення найменувань закладів освіти в українській та польській мовах. Ці та низка інших аспектів і зумовили актуальність теми дипломної роботи.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік підлеглих розробці питань)

Поставлена мета визначає такі основні завдання:

- 1) з'ясувати статус ергоніма в системі онімного простору;
- 2) окреслити критерії класифікації ергонімних одиниць;

- 3) схаректризувати засади та проаналізувати способи перекладу ергономів;
- 4) розглянути українські та польські лексикографічні джерела, що пропонують переклад назв ЗВО;
- 5) здійснити аналіз найменувань закладів вищої освіти України та Польщі;
- 6) визначити спільне і відмінне у структурі номінацій досліджуваних ергооб'єктів;
- 7) виявити наявні тенденції та закономірності, а також можливу непослідовність при перекладі українською мовою назв ЗВО Польщі.

5. Графічний матеріал - представлено у кількості 4 рисунків та 8 таблиць.

6. Консультанти по роботі із вказівкою розділів, які їх стосуються			
Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання отримав
	НЕМАЄ		

7. Дата видачі завдання – 1 жовтня 2019 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН			
<i>№ п. п.</i>	<i>Найменування етапів кваліфікаційної роботи</i>	<i>Строк виконання етапів роботи</i>	<i>Примітка</i>
1.	Обрання теми дипломної роботи	Вересень 2019 року	
2.	Опрацювання наукової літератури з теми дослідження	Вересень 2019 року	
3.	Збирання матеріалу, його первинна наукова інтерпретація	Вересень – листопад 2019 року	
4.	Написання першого розділу дипломної роботи	Грудень 2019 – березень 2020 року	
5.	Апробування результатів дослідження шляхом здійснення публікації у збірнику наукових праць та участі у конференціях	Січень, квітень, листопад 2020 року	
6.	Написання другого розділу дипломної роботи	Квітень – червень 2020 року	
7.	Написання третього розділу дипломної роботи	Серпень – жовтень 2020 року	
9.	Написання «чорнового варіанту» дипломної роботи	Листопад 2020 року	
10.	Попередній захист дипломної роботи	Грудень 2020 року	
11.	Остаточне завершення дипломної роботи	Грудень 2020 року	
12.	Подача дипломної роботи на кафедру і її захист	Грудень 2020 року	

Студент _____

Л. М. Кільбіцька

Керівник роботи _____

Н. М. Торчинська

Анотація

Тема роботи: **Функціонування ергонімів у польсько-українському мовному просторі**

Автор – Кільбіцька Л. М.

Науковий керівник – Торчинська Н. М.

Обсяг магістерської роботи – 69 сторінок основного тексту

Робота містить 94 джерела посилань

Ключові слова: *ергонім, польські і українські заклади вищої освіти, класифікація, структура, найменування, лексикографічні джерела, антропонім, топонім, переклад.*

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню онімів на позначення закладів освіти. Попри відносно велику кількість праць у галузі ергонімії за останнє десятиліття, досі практично відсутні дослідження, присвячені найменуванням некомерційних організацій, зокрема, освітньої сфери. Вивчення онімів на позначення закладів освіти досі є далеко не повним; зокрема відсутні розвідки, які торкалися б аспектів творення найменувань закладів освіти в українській та польській мовах. Ці та низка інших аспектів і зумовлює актуальність теми дипломної роботи.

Мета дипломної роботи – проаналізувати структуру та окреслити специфіку перекладу найменувань закладів вищої освіти в українській та польській мовах. Об'єкт роботи – власні назви на позначення об'єднань людей. Предмет – структурна характеристика та особливості перекладу найменувань навчальних закладів у польській та українській мовах.

В дослідженні з'ясовано статус ергоніма в системі онімного простору; окреслено критерії класифікації ергонімних одиниць. Схарактеризовано засади та проаналізовано способи перекладу ергонімів; розглянуто українські та польські лексикографічні джерела, що пропонують переклад назв ЗВО. Здійснено аналіз найменувань закладів вищої освіти України та Польщі; визначено спільне і відмінне у структурі номінацій досліджуваних ергооб'єктів; виявлено наявні тенденції та закономірності, а також деяку непослідовність при перекладі українською мовою назв ЗВО Польщі.

В переліку ергонімів, що ідентифікують заклади вищої освіти України та Польщі, окремі моделі найменувань відрізняються між собою кількістю складових елементів і їхнім розташуванням у назві. Переважна більшість таких номінацій є багатоконпонентними конструкціями, складники яких вказують найчастіше на місцезорозташування і на профіль підготовки майбутніх спеціалістів. Не вироблено єдиного підходу щодо того, як передавати українською мовою окремі компоненти польських освітніх ергонімів. Вирішити проблему змогло б розроблення єдиної інформаційної бази з українськими відповідниками назв польських освітніх закладів.

Автор _____

підпис автора і дата подання роботи до захисту

ЗМІСТ

Вступ.....	6
1. Власні назви на позначення об'єднань людей: теоретичний аспект..	10
1.1. Поняття «ергонім» у сучасній ономастиці.....	10
1.2. Класифікація ергонімів.....	15
2. Принципи перекладу ергонімів.....	19
2.1. Загальні засади і способи перекладу ергонімів.....	19
2.2. Довідкова література з проблем перекладу найменувань ЗВО.....	23
2.2.1. Українські джерела.....	26
2.2.2. Польські джерела.....	38
3. Порівняльна характеристика структури та перекладу найменувань польських та українських закладів вищої освіти	49
3.1. Аналіз польських ергонімів.....	50
3.2. Структура назв українських вишів.....	54
3.3. Особливості перекладу найменувань закладів вищої освіти польською та українською мовами.....	61
Висновки.....	72
Перелік джерел посилання.....	75
Додатки.....	84
Додаток А.....	84
Додаток Б.....	85
Додаток В.....	89
Додаток Г.....	91

ВСТУП

Швидкий економічний, політичний та культурний розвиток будь-якого суспільства супроводжується появою нових понять та їх фіксацією в мові. З часу встановлення української незалежності такі зміни спостерігаються ледь не у всіх ланках функціонування нашої держави. З'являються, зокрема, назви закладів торгівлі, фірм, промислових підприємств, сфери послуг, банків, різноманітних сервісних установ, кафе тощо.

Поява нових лексичних одиниць в українському ономастиконі, а також значної кількості об'єктів для найменування спонукає науковців до нових лінгвістичних досліджень. До них належить також малодосліджена ланка у вітчизняному мовознавстві – ергонімія [53, с. 280].

Ергонімією можна назвати ономастичну категорію, що належить до назв об'єктів та установ, пов'язаних із сучасною цивілізацією та зосереджених на конкретних видах діяльності. Стрімкий розвиток у цій галузі розпочався із соціальних та економічних змін у вісімдесятих та дев'яностих роках ХХ ст. В цей період у більшості слов'янських мов з'явилася величезна кількість найменувань-неологізмів [84, с. 191]. Оскільки в кожній країні щороку з'являються і зникають тисячі великих і малих організацій та установ, ергоніми можна вважати одним із найпродуктивніших секторів найменувань [84, с. 192].

Незважаючи на кількасотлітню традицію творення і функціонування в українському соціумі цих назв, зауважимо, що вони тривалий час залишалися поза увагою мовознавців [35, с. 15]. Саме цей клас онімів, як зазначає Н. Лесовець, тривалий час не потрапляв у поле зору лінгвістів [30, с. 2].

В останні роки спостерігаємо зростання дослідницької активності, спрямованої на описання ергонімів. Зацікавлення ергонімією пов'язане з тим, що «сьогодні в ергонімії спостерігаємо «номінаційний вибух», своєрідний «ергонімний бум» [28, с. 2].

Велику увагу проблемам сутності, класифікації, функціонування ергонімної лексики приділяли, зокрема, такі українські, російські та білоруські мовознавці, як І. Астаф'єва, О. Белей, А. Беспалова, З. Бузинова, Л. Годуйко, Н. Гусейнова, Л. Дубровіна, С. Земскова, О. Карпенко, І. Крюкова, Н. Лесовець, Т. Романова, О. Сидоренко, В. Стародубцева, М. Торчинський, С. Шестакова, М. Шимкевич, Л. Щетинін та ін. Вагомий доробок щодо цього питання знаходимо й у чеських, словацьких та польських дослідників (Е. Breza, А. Gałkowski, М. Imrichová, М. Kułakowska, Е. Rzetelska-Feleczko). Компаративному дослідженню ергонімів присвячено праці А. Беспалової та Т. Романової (англійські та російські ергоніми), Г. Зимовець (деякі підгрупи польських, німецьких та українських ергонімів), О. Мікіної, М. Пайкона (французькі, англійські та російські ергоніми).

Як показує здійснений аналіз наукової літератури, у роботах, присвячених вивченню ергонімних одиниць, акцент, як правило, робиться на назвах підприємств у сферах торгівлі та обслуговування. Попри відносно велику кількість праць у цій галузі за останнє десятиліття, досі практично відсутні дослідження, присвячені найменуванням некомерційних організацій, зокрема, освітньої сфери. У вітчизняній та зарубіжній лінгвістиці знаходимо лише декілька праць такої тематики. Так, зокрема, Л. Куковська [27] вивчала структурно-семантичну організацію найменувань закладів освіти. Зазначимо, що сьогодні велика частина таких робіт представлена на мовному матеріалі окремих регіонів і міст України з урахуванням різних аспектів мовної теорії. Особливості творення та структури українських власних назв на позначення освітніх установ досліджували В. Дубчак [16], О. Мельник [35], М. Цілина [61]. Зіставний аналіз назв польських та російських, польських та білоруських закладів вищої освіти знаходимо в працях польської дослідниці Л. Дацевич [71; 72].

Проте вивчення онімів на позначення закладів освіти досі є не повним; зокрема відсутні розвідки, які торкалися б аспектів творення найменувань

закладів освіти в українській та польській мовах. Ці та низка інших аспектів і зумовили **актуальність** теми дипломної роботи.

Мета роботи – проаналізувати структуру та окреслити специфіку перекладу найменувань закладів вищої освіти в українській та польській мовах.

Поставлена мета визначає такі основні **завдання**:

- 8) з'ясувати статус ергоніма в системі онімного простору;
- 9) окреслити критерії класифікації ергонімних одиниць;
- 10) схарактеризувати засади та проаналізувати способи перекладу ергонімів;
- 11) розглянути українські та польські лексикографічні джерела, що пропонують переклад назв ЗВО;
- 12) здійснити аналіз найменувань закладів вищої освіти України та Польщі;
- 13) визначити спільне і відмінне у структурі номінацій досліджуваних ергооб'єктів;
- 14) виявити наявні тенденції та закономірності, а також можливу непослідовність при перекладі українською мовою назв ЗВО Польщі.

Об'єкт роботи – власні назви на позначення об'єднань людей.

Предмет – структурна характеристика та особливості перекладу найменувань навчальних закладів у польській та українській мовах.

Джерельною базою для дослідження стали інформаційні бази закладів вищої освіти, розміщені на інтернет-сторінках Міністерства освіти і науки України та Міністерства науки і вищої школи Республіки Польща, офіційні інтернет-сторінки та статuti ЗВО та інші інтернет-ресурси.

Методи дослідження. У роботі використано описовий метод, бо саме шляхом цілісного опису сучасних українських та польських назв закладів вищої освіти можна виявити його структуру, з'ясувати, як функціонує ця підсистема взагалі; структурний метод дає можливість схарактеризувати будову ергонімів, а прийоми порівняльного аналізу дозволяють знайти

спільне й відмінне у процесах назвотворення; також скористалися методом кількісних підрахунків.

Наукова новизна дипломної роботи полягає в тому, що в ній зроблено спробу схарактеризувати структуру найменувань закладів вищої освіти України та Польщі; здійснити порівняльну характеристику цього класу ергонімів; виявити певні тенденції та закономірності при перекладі українською мовою назв ЗВО Польщі.

Теоретичне значення полягає в тому, що в роботі доведено існування спільних і відмінних рис у назвотвореннях польської та української мов й окреслено основні проблеми перекладу польських ергонімів українською мовою.

Практичне значення роботи полягає в можливості використовувати результати дослідження у перекладацькій діяльності, при викладанні стилістики польської та українських мов, слов'янської ономастики у закладах вищої освіти.

Апробація магістерської роботи. Окремі положення дипломної роботи заслуховувалися на:

– V Всеукраїнській науково-практичній конференції «Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації: стан, проблеми і перспективи» (Полтава, 2020 р.);

– V Міжрегіональному науково-практичному семінарі «Теоретичні та прикладні проблеми сучасної філології» (Умань, 2020 р.),

– університетській звітно-науковій конференції викладачів та студентів Хмельницького національного університету (2020 р.)

та викладено у статтях

«Поняття «ергонім» у сучасній ономастиці», надрукованій у збірнику наукових праць «Поділля. Філологічні студії» (Хмельницький, 2020);

«Структура ергонімів на позначення закладів вищої освіти у польській та українській мовах», надрукованій у збірнику наукових праць «Славістичні студії: лінгвістика, літературознавство, дидактика» (Хмельницький, 2020).

1. ВЛАСНІ НАЗВИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄДНАНЬ ЛЮДЕЙ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

1.1. Поняття «ергонім» у сучасній ономастиці

«Власні назви (ВН) на позначення різного роду об'єднань людей є найменш дослідженою групою лексики, вивчення якої розпочалося ще наприкінці 60-х – на початку 70-х рр. ХХ ст., але дотепер відсутнє єдине термінопозначення таких найменувань» [10].

Чеський дослідник М. Гарвалик підкреслює, що «основні труднощі, з якими ми стикаємося при укладанні окремих ономастичних термінологій, пов'язані з використанням декількох різних термінів на позначення одного й того ж явища чи типу іменуванням, з різним розумінням (змістом) одного й того ж терміна в різних ономастичних школах, а також з конкуренцією міжнародних і вітчизняних термінів» [9, с. 7].

На сьогодні існує термінологічне розмаїття позначень цієї одиниці в ономастичних дослідженнях. «Якщо в цілому слов'янська ономастична термінологія є досить уніфікованою, то саме про ергоніми цього сказати не можна» [23, с. 13]. Як зазначає щодо цього О. Трифонова, «кожен автор вводить власний термін і доводить право на його існування» [57, с. 15].

Більшість лінгвістів послуговується терміном *ергонім* (Ф. Алістанова, Л. Годуйко, Ю. Горожанов, Ю. Дідур, Г. Зимовець, О. Карпенко, І. Крюкова, О. Мікіна, Н. Подольська, Т. Романова, О. Суперанська, М. Торчинський, О. Трифонова, М. Цілина, С. Шестакова, М. Шимкевич, Т. Щербакова та ін.).

Аргументи саме на користь терміна *ергонім* висуває, зокрема, С. Шестакова: по-перше, як стверджує дослідниця, цей термін завдяки терміноелементу *онім* чітко вказує на належність до власних назв; по-друге, термін побудовано за точно визначеною термінологічною моделлю «грецизм/латинізм + онім» [63, с. 52].

Проте деякі дослідники пропонують й інші лексеми на позначення цієї реалії. Наприклад, О. Белей, В. Коршунова, Т. Ніколаєва, А. Титаренко вживають термін *фірмонім* на позначення «власної назви комерційно-

виробничого об'єднання людей», утворений від слова «фірма» – «організація, що веде господарську діяльність» + онім [2, с. 8].

С. Копорський та Л. Щетинін на позначення ергонімних об'єктів, зокрема кінотеатрів, готелів, ресторанів, театрів тощо, вживають термін *мікротопонім*. В. Бондалетов використовує назву *ктематонім* (від грец. *ktematos* – майно, багатство) для позначення підприємств, установ, організацій, історичних подій, свят, органів друку, видавництва, творів літератури й мистецтва, пароплавів, потягів, супутників, театрів, магазинів, окремих предметів, наприклад, мечів, дзвонів та ін. [4, с. 214]. Тут ми підтримуємо думку Н. Лесовець [31, с. 18], що дослідник об'єднав оніми кількох груп і з цим, звичайно, погодитися не можна.

Термін *урбанім* використовує М. Морозова, яка відносить до урбанімів культурно-побутові заклади, зокрема кінотеатри, готелі, ресторани, магазини, кав'ярні та ін. [40, с. 54]. Білоруська дослідниця А. Мезенко застосовує термін *урбанонім* на позначення внутрішньоміських об'єктів та *ойкодомонім*, під яким розуміє найменування магазинів, ательє, салонів тощо [33, с. 48–49]. Але у С. Шатьор-Шалюти «виникає питання, наскільки правомірно долучати ергоніми до урбанонімної лексики, оскільки денотатом до ергоніма може слугувати не тільки топографічний об'єкт (кафе, магазин, завод, аптека), але й юридична особа (товариство, спілка, кооператив, фонд), зареєстрована за однією адресою, а свою діяльність може здійснювати за межами цього населеного пункту і навіть у декількох місцях одразу. Тому ергонімію логічно розглядати як окремий клас ономастики» [62, с. 279].

У західнослов'янських дослідженнях, присвячених вивченню різноманітних об'єднань людей, також немає усталеності в ономастичній термінології. «Цей факт значною мірою зумовлений тим, що вивчення вказаної онімічної системи більшою мірою проводиться тільки в останні роки, отож у її вивченні немає такої тривалої традиції, як у дослідженні антропонімів чи топонімів» [9, с. 7].

У польській мові використовують словосполучення *nazwy firm*, *nazwy firmowe* (назви фірм, фірмові назви) [87], але П. Зволінський назви фабрик, підприємств, установ вважає *хрематонімами*. З ним не погоджується Ч. Косиль, зазначаючи, що несправедливо долучати ВН таких об'єктів, як кінотеатри, театри, будинки відпочинку, заклади харчування, продовольчі та промислові

магазини, військові частини та назви музичних колективів до хремотонімів. Досліджуючи польські найменування, він також виділяє їх в окрему групу – *ергоніми* [60]. Його підтримує і Е. Брежа, хоча пропонує й інші – *інституціонім* та *універсонім* (загальний термін для найменування фірм, фабрик, установ і підприємств – універсоніми) [68]. М. Кулаковська, з'ясовуючи особливості назв дошкільних закладів, зазначає, що їх можна вважати ергонімами (чи інститутоціонімами), як назви організацій чи державних установ, військових, громадських, освітніх, культурних, релігійних тощо. Однак ергоніми як назви неживих реалій, пов'язаних з діяльністю людини, це хремотоніми [79, с. 303].

М. Гарвалик зауважує, що в слов'янській ономастичній системі хремотонім визначають як «власну назву речі, створеної людиною і не закріпленої за конкретною територією: а) ВН суспільного явища (свята тощо), б) ВН суспільного інституту, в) ВН предмета чи продукту» [9, с. 7]. Термін *хремотонім* уживає більшість чеських, болгарських, словацьких, сербських, польських дослідників. Крім найменування одиничних предметів (власне хремотонімів), він охоплює й ергоніми, хрононіми тощо.

У позначенні власних назв фірм, підприємств, магазинів тощо також спостерігаємо різні варіанти термінів. У чеській мові поряд із терміном з більш широким значенням *institucionima* (інституціоніми) застосовують також найменування *firemni nazwy* (фірмові назви), *obchodni iména* (комерційні назви), *hospodářská chrématonyma* (господарські хремотоніми). В словацькій мові в останні роки входить у вжиток термін *logonyma* (логоніми), який стосується передусім назв суб'єктів господарювання. М. Імріхова, зокрема, дає таке визначення: «Логонімами вважаємо ВН магазинів, комерційних, виробничих компаній, фірм» [74], але вказує, що вони належать до класу хремотонімів (імена об'єктів, створених в результаті діяльності людини).

В «Оновленому переліку основних визначень ономастичної термінології в польській мові» його упорядник А. Галковський також не подає єдиного усталеного терміна, а пропонує кілька дефініцій для називання різних об'єктів дійсності – *хремотонім*, *ергонім*, *фірмонім*, *урбанонім* [72].

Отже, назви об'єднань, організацій, інституцій, згідно з актуальним станом досліджень, становлять особливу категорію власних назв (український,

російський, білоруський погляд) і об'єднані спільним терміном *ергонім* або ж визначаються переважно назвою *ергонім* або *інституціонім*, який належить до загального класу хремагонімів (чеський, словацький, польський погляд).

Ці тенденції можна означити як опозиційні: одна група дослідників відмовляється від терміна *ергонім*, виділяє і позначає нові розряди власних імен в *ергонімічному* полі ономастичного простору; друга група виступає проти введення нових термінів і за максимальне узагальнення даних в дефініції ознак поняття *ергонім*.

Ми погоджуємося з О. Супранською в тому, що з усіх наявних термінів «для цієї категорії імен найкраще підійшов би термін *ергонім*, оскільки й підприємства, і заклади, й компанії створені насамперед для визначення діяльності, пор. грец. ἐργάζομαι «працювати, трудитися, створювати, творити», ἔργον «справа, діяльність, обов'язок» [52, с. 26]. Тому для уникнення часткового накладення термінів та їх дублювання, у роботі будемо послуговуватись саме терміном *ергонім* і використовуватимемо його, в першу чергу, для позначення закладів освіти, хоча розуміємо його як значно ширший термін, який позначає чимале коло власних назв, яких не торкатимемося в цій роботі.

Не можемо не зауважити, що навіть ті мовознавці, які в працях послуговуються винятково терміном *ергонім*, розуміють його по-різному. Класичне визначення, як і сам термін, Н. Подольська: «Ергонім – розряд оніма. ВН ділового об'єднання людей, в тому числі спілки, організації, установи, корпорації, підприємства, закладу, гуртка» [41, с. 151].

Цю дефініцію підтримує І. Крюкова, зауваживши, що «ергонім можна визначити як власну назву будь-якого ділового об'єкта: заводу, фабрики, комерційного підприємства, товариства, спілки, творчого колективу» [26, с. 120]. А. Ємельянова до *ергонімів* відносить «назви ділових об'єднань людей, комерційних підприємств, об'єктів культури і спорту» [17, с. 3]. М. Шимкевич вживає термін *комерційні ергоніми*, беручи за основу визначення Н. Подольської та уточнюючи його: «назви ділових об'єднань, створених для здійснення діяльності, спрямованої на отримання прибутку, які зазвичай вступають у конкурентні стосунки з іншими аналогічними об'єднаннями» [64, с. 4]. Отже, дефініція зі словника Н. Подольської зазнала

певного коригування, оскільки дослідник виділив певний пласт ергонімів – комерційні ергоніми, що й потребувало більш точного трактування.

Ф. Алістанова під ергонімами розуміє «ВН підприємств різного функціонального профілю: ділового об'єднання людей (наукового, навчального, виробничого закладу), комерційного підприємства (агентства, банку, магазину, фірми), об'єкта культури (кінотеатру, клубу, розважального закладу, театру, парку), спортивного комплексу (стадіону, комплексу), що становлять одиниці ономастичного простору міста» [1, с. 14].

За О. Трифонову, «ергонім – це власна назва будь-якого ділового об'єкта, незалежно від його правового статусу і наявності / відсутності місця постійної дислокації, штучно створена для прагматичного впливу на адресата» [57, с. 8].

Г. Зимовець вважає, що, виходячи вже із самої внутрішньої форми терміна, «до ергонімів слід зараховувати назви всіх суб'єктів діяльності соціальної, політичної та економічної сфер» [20, с. 28].

На думку М. Привалової, ергоніми – «це умовний термін на позначення об'єднаних назв різних соціальних груп людей, а саме – міжнародних, державних, профспілкових, суспільних, кооперативних та ін.». Сюди зараховує й назви виробничих організацій (установ), а наближеність ергонімів до топонімів авторка вбачає в їхньому співвідношенні з назвами приміщень [44, с. 59].

О. Карпенко переконана, що у визначенні ергоніма як власної назви ділового об'єднання людей слово «ділового» є зайвим, оскільки воно вносить певну плутанину в ономастичну термінологію. Наприклад, релігійні об'єднання, освітні заклади – від дитсадків до університетів, на її думку, не можна кваліфікувати як ділові. Натомість вона пропонує визначати ергоніми як назви усіляких об'єднань людей, не тільки ділових [22, с. 166–167].

Такої ж думки дотримується М. Торчинський, у якого ергонім – «власна назва постійних або тимчасових об'єднань людей» [54, с. 93], при цьому зауважує, що «такі об'єднання є не лише діловими, а й будь-якими» [54, с. 150].

У новітньому словнику ономастичної термінології Д. Бучка та Н. Ткачової пропонується таке визначення: «Ергонім (від гр. *ergon* «праця, діяльність» + *онім* ...) – власна назва певного об'єднання людей: організації, партії, установи, закладу та подібних, зокрема магазину, перукарні,

ресторану та ін.» [5, с. 85]. Тобто, формулювання «певне об'єднання людей» може включити в себе будь-яке, тож, вважаємо, саме широке трактування терміна ергонім є актуальним для сучасних ономастичних досліджень.

Отже, проаналізувавши дослідження мовознавців, ми з'ясували, що й дотепер не існує усталеного терміна для найменування підприємств, установ, фірм, освітніх організацій тощо, оскільки в ергоніміці ще немає такої тривалої традиції, як у дослідженні інших груп онімів. Немає єдності серед науковців і в розумінні того, які об'єднання людей відносити до цієї категорії власних назв.

1.2. Класифікація ергонімів

Поряд із питанням визначення поняття «ергонім» так само складною постає проблема класифікації цих одиниць. У структурному плані однією з найчіткіших є класифікація мовознавців О. Карпенко і Ю. Дідур. В своїй праці вони розподіляють ергоніми на: *однокомпонентні*, до яких відносяться ергоніми, виражені непохідними та простими похідними словами; *двокомпонентні*, до яких входять словосполучення різної структури: прийменник + іменник, прийменник + числівник, прикметник + іменник, іменник + іменник, числівник + іменник та ін.; *багатокомпонентні*, до яких належать словосполучення ускладненої структури або ергоніми-речення [13; 26].

Зупинимося детальніше на денотатно-номінативній класифікації ергонімів, запропонованій М. Торчинським, який поділяє ці одиниці на три класи: *колективоніми* – власні найменування колективів, зайнятих у сфері виробництва та сервісу, *конфедераціоніми* – ВН об'єднань людей за політичними, ідеологічними та іншими подібними ознаками, та *пресулатоніми* – ВН керівних структур різних рівнів [54, с. 260]. Детальніше про різновиди цих підкласів ергонімів див. у Додатку А.

У свою чергу, Л. Ходоренко виділяє зареєстровані професійні, індустриальні або робітничі угруповання, творчі та спортивні об'єднання, команди КВК, клуби, а також товариства різних форм власності [60, с. 145].

А. Трапезнікова, опираючись на типологію онімів О. Суперанської, виділяє так звані *реальні*, *символічні* та *рекламні* ергоніми: 1) до ергонімів реального типу відноситься пряме позначення сфери діяльності і місцезнаходження організації, а

також позначення її власника або вказівка на підпорядкування; такі ергоніми характеризуються високою інформативністю; 2) до ергонімів символічного типу відносяться ті, що побудовані на асоціативній відповідності найменування виду діяльності установи, а також штучно створені лексеми, внутрішня форма яких дозволяє судити про специфіку названої організації; 3) ергоніми рекламного типу вказують на якість послуг і цінову політику організації, характеризують її [56].

Л. Щетинін, залежно від тенденцій найменування та способів номінації, виділяє такі тематичні групи (ТГ) ергонімів: 1) ТГ старих традиційних назв, що приваблюють глядача екзотикою іншомовного співзвучання; 2) ТГ назв, що символізують ідеологічну й естетичну спрямованість кіно; 3) ТГ назв, до складу яких входить географічна лексика; 4) ТГ назв, що символізують історичні, географічні й етнічні зв'язки, а також патріотичні почуття; 5) ТГ назв, утворених від найменувань міських районів, вулиць, площ, пам'ятників та ін.; 6) ТГ назв, утворених від імен та прізвищ відомих історичних діячів, художників, письменників, видатних кіноакторів; 7) ТГ назв, до складу яких входять імена тварин, птахів, рослин, дорогоцінних каменів [66, с. 162–163].

Ще одна спроба денотатно-номінативної класифікації ергонімів належить О. Сидоренко, яка розподіляє їх за видами діяльності на *об'єкти виробництва, об'єкти торгівлі, об'єкти обслуговування та об'єкти розваг* [50, с. 73], причому окремо дослідниця термінує тільки об'єкти обслуговування – сервісоніми – та об'єкти розваг – клубоніми, вживаючи також позначення «фірмоніми та об'єкти виробництва» [50, с. 76].

Ю. Дідур, базуючись на працях М. Торчинського та О. Сидоренко, пропонує власну денотатно-номінативну класифікацію ергонімів, виходячи з їх прагматичної спрямованості, і пропонує розділити ергоніми на шість класів: 1) пресулатоніми – ВН об'єднань людей, провідною функцією яких є керувати, що здійснюється органами влади різних рівнів; 2) сальвоніми – ВН груп людей, основною функцією яких є рятування, що відбувається за допомогою спеціальних служб порятунку; 3) протекціоніми – ВН групувань, які покликані охороняти населення від зовнішніх ворогів та внутрішніх негараздів; 4) сервісоніми – тобто об'єднання людей, провідною функцією яких є надання послуг населенню, таких як лікування, навчання, побутові

послуги; 5) продуцiонiми – ВН на позначення груп людей, домiнуючою функцiєю яких є виробляти та продавати товари [11, с. 39–40].

Класи ергонiмiв Ю. Дiдур пропонує роздiлити на пiдкласи, як, наприклад, у випадку з сервісонiмами дослiдниця виокремлює лiкувальнi заклади, навчальнi заклади, розважальнi комплекси, заклади харчування i споживання напоїв, заклади надання побутових послуг [11; 12]. Як бачимо, дослiдниця не використовує для позначення запропонованих пiдгруп ергонiмiв окремих термiнiв, а застосовує описовi назви.

Зважаючи на те, що структура окремих розрядiв ергонiмiв доволi розгалужена, ми не наводимо тут дефiнiцiй кожного пiдкласу ергонiмiв, однак зупинимося на термiнологiї найменувань власних назв закладiв освiти.

Для iдентифiкацiї власних назв освiтнiх установ М. Торчинський у монографiї подає термiн *школонiм* [54, с. 199] i подiляє їх на:

унтер-школонiми – найменування дошкiльних установ: дитсадкiв, ясел тощо, якими є переважно онiмiзованi одиничнi апелятиви, часто демiнутивного характеру (повнi назви мають i цифровi iндекси): дитсадок «*Журавка*»;

iнтра-школонiми – найменування загальноосвiтнiх навчальних закладiв I, II та III ступенiв, якими є в основному багатоконпонентнi назви-словосполучення, обов'язковими конпонентами яких виступають ад'ектонiми, апелятиви, що вказують на тип закладу, та числiвники, якi визначають його рiвень: *Волочиська ЗОШ I–III ступенiв № 1* [54, с. 201];

проф-школонiми – назви навчальних закладiв професiйного спрямування: професiйних училищ, профшкiл, курсiв тощо, теж в основному багатоконпонентних: *Грицiвське вище професiйне училище №38*;

екстра-школонiми – найменування позашкiльних освiтнiх та виховних установ: станцiй, студiй тощо, до складу яких входять ад'ектонiми, апелятиви, якi характеризують вид дiяльностi; також можливи додатковi назви метафоричного характеру: *Полтавська обласна станцiя юних технiкiв*;

обер-школонiми – найменування закладiв вищої освiти I–IV рiвнiв акредитацiї: унiверситетiв, iнститутiв, академiй тощо – багатоконпонентних конструцiй, обов'язковими елементами яких є апелятиви на позначення типу навчального закладу й ад'ективи, що вказують на його пiдпорядкування; часто

також до їхнього складу входять ад'єктоніми із вказівкою на майбутню професію та словокомплекси меморіального характеру: *Національний педагогічний університет імені Михайла Драгоманова* [36, с. 201–202].

На думку В. Дубчака, номінації навчальних закладів потребують розмежування і за територіальним принципом, тому дослідник пропонує відповідні терміни: *інтер-школонім* (найменування навчального закладу, який має міжнародний статус: *Хмельницький інститут соціальних технологій вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»*), *націо-школонім* (ВН освітньої установи з національним статусом (*Національна академія державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького*)) і *регіо-школонім* (номінація закладу, що має регіональний статус: *Хмельницький інститут «Міжрегіональної академії управління персоналом» ім. Блаженнішого Володимира*) [16, с. 122].

Зазначимо тут також, що західнослов'янські мовознавці, зокрема Л. Дацевич, відносять назви закладів освіти до розряду ергонімів або інституціонімів як складових хремотонімії [70, с. 521], проте не пропонують для них окремих термінів в залежності, наприклад, від типу освітньої установи.

Отже, класифікація ергонімів може здійснюватися за різними принципами у зв'язку з великою різноманітністю ономастичних параметрів, за якими їх класифікують, а ергономічний простір може бути поділений на специфічні групи та окремі підгрупи.

Беручи до уваги кількість ергонімів, яка з'являється з появою в сучасну епоху все нових підприємств, організацій, суспільних інституцій, збільшується потреба категоризації ергонімних одиниць. Різноманітність найменувань в цій онімній групі, виникнення всередині неї все нових підкатегорій зумовило необхідність систематизування їх відповідно до структурних, семантичних, генетичних особливостей ергонімної лексики.

2. ПРИНЦИПИ ПЕРЕКЛАДУ ЕРГОНІМІВ

2.1. Загальні засади і способи перекладу ергонімів

Не лише відносно термінопозначення та класифікації ергонімів немає згоди серед ономастів, але також щодо того, чи ВН, зокрема на позначення об'єднань людей, повинні перекладатись, чи ні. Так, В. Маньчак стверджує, що ВН відрізняються від апелятивів тим, що в принципі не підлягають перекладу [83, с. 27]. Натомість, Я. Ілюк вказує на обов'язковість перекладу назв інституцій з огляду на важливу інформацію, яку може містити назва [73, с. 193].

Щодо описаних в традиційному перекладознавстві перекладацьких тактик і прийомів, які застосовуються при перекладі власних імен, С. Влахов та С. Флорін вважають, що «в більшості випадків такі процеси складно назвати перекладом як таким, оскільки, як правило, власні імена транскрибуються або транслітеруються. Проте, в деяких випадках власні імена можуть перекладатися» [6, с. 209].

Відомо, що оніми входять до окремої групи лексичних одиниць, переклад яких викликає численні труднощі (не в останню чергу це стосується ергонімів). У своєму первинному середовищі ВН володіють складною смисловою структурою, унікальними особливостями форми та етимології, численними зв'язками з іншими мовними одиницями та категоріями [18, с. 85]. При передачі власних назв засобами іншої мови значна частина цих властивостей втрачається. Якщо не знати або ігнорувати ці особливості, то перенесення найменування на інший лінгвістичний ґрунт може утруднювати ідентифікацію назви.

Вважається, що ВН перекладають наче «самі собою», автоматично, формально. Результатом такого формального підходу є численні помилки, різночитання, неточності в перекладі текстів та використанні іноземних імен і назв. Трапляється, коли намагання досягти абсолютної точності при передачі призводить до виникнення немилозвучних, позбавлених значення назв [39].

Якщо ж ВН не має еквіваленту, його установлює перекладач. Тому насамперед труднощі перекладу іншомовних власних назв пов'язані з вибором способу передачі іноземних слів, як власних назв, так і апелятивів,

який буде доцільним при відтворенні тих чи інших назв об'єктів різних видів людської діяльності [18, с. 152]. Відповідно до багатьох теоретичних джерел [18; 39; 65], основними способами перекладу назв установ та організацій є транскрипція, транслітерація, калькування, традиційний переклад або поєднання цих способів.

Під транскрипцією (від лат. *transcriptio* – букв. «переписування») розуміють передачу звуків, відмінних від прийнятих у цій мові письмових одиниць [19, 74]. Основний принцип транскрипції полягає в тому, що для кожного звуку приймається тільки одне позначення, і, навпаки, кожен знак може бути прочитаним тільки одним способом. У транскрипції дотримується відповідність знака і звуку, незалежно від значення записаного [48, 104].

У «Словнику польської мови PWN» (версія онлайн) подано таке визначення: «Транскрипція – це спосіб перетворення письма, який полягає на наближеній, хоч якомога більш достовірній заміні звуків мови, що позначаються за допомогою одного алфавіту символами іншого алфавіту. Однак, використовуючи транслітерацію, ми не прагнемо імітувати звуки іноземної мови, а замінюємо символи конкретного алфавіту символами другого алфавіту, часто з застосуванням специфічних діакритичних знаків (так звані акценти)» [89].

У роботі Л. Щерби вживаються терміни «наукова транскрипція» і «практична транскрипція». Наукова транскрипція застосовується винятково у сфері наукових досліджень, при вирішенні різних фонетичних завдань, а також для вивчення іноземних мов. Тому необхідною вимогою наукової транскрипції є точність та послідовність при розрізненні звуків та їхніх відтінків [65].

«Фонетичною транскрипцією, – пише Л. Щерба, – називається запис звуків того чи іншого відрізка мови за правилами якої-небудь визначеної графіки, але без дотримання жодних правил правопису» [65]. При фонетичній транскрипції «кожен звук мови повинен мати особливий знак, або принаймні, спеціальний варіант того чи іншого знака, який буде позначати цей звук. Кожен знак чи його варіант повинен вживатися тільки в одному значенні. Все інше принципово байдуже» [65]. Таким чином, у власне фонетичній транскрипції для передачі тих чи інших варіантів однієї і тієї ж фонемі використовують різні знаки.

На думку О. Реформатського, метою практичної транскрипції служить передача норм орфографії й фонетики однієї мови – нормами фонетики та орфографії іншої мови [48, с. 98]. При застосуванні цього прийому для передачі звуків однієї мови використовується сформована орфографічна система тієї мови, якою передаються запозичені слова, у тому числі іноземні ВН, що формують основну категорію слів, запозичення яких відбувається за допомогою практичної транскрипції [18].

Однією з основних вимог, запропонованих для практичної транскрипції, є найбільш точне збереження звукового вигляду слова, яке передається, але, поряд із цим, практична транскрипція повинна, по можливості, зберігати морфемну структуру слова, його графічні особливості (наприклад, наявність подвоєних приголосних), фонемне протиставлення мови, якій належить слово, а також забезпечувати легкість розуміння та засвоєння цього слова. Отже, практична транскрипція є засобом введення слів однієї мови в текст іншої з приблизним збереженням звучання цих слів. Приблизність практичної транскрипції пояснюється розбіжністю фонем у різних мовах [18].

Транслітерація – побуквена передача текстів і окремих слів, записаних за допомогою однієї графічної системи [48, с. 518]. «Отже, транслітерація полягає у перетворенні графічної форми тексту; зрозуміло, що цю процедуру можна провести й в зворотньому напрямку, і на основі транслітерованого тексту ми можемо відтворити оригінальний. Ця перевага транслітерації робить її придатною для використання у наукових роботах, особливо у філологічних науках, а також у наукових бібліотеках при складанні бібліотечних та каталогових описів. Це було б неможливо, якби не існувало чітких домовленостей щодо способів транслітерації, які зазвичай є письмовим та офіційно зобов'язуючим стандартом» [89].

Л. Щерба, віддаючи перевагу транслітерації при відтворенні іноземних власних назв або окремих їх елементів, зазначає: «Що стосується прізвищ і географічних назв, то їх бажано було б писати так, щоб було якнайлегше ототожнювати їх з оригінальним написанням. Тим більше, що справжня вимова найчастіше погано відома, і єдиною реальністю в міжнародному

масштабі є їхнє написання. Тому застосування транслітераційного принципу було б вкрай важливим для міжнародної бібліографії» [65, с. 99].

Звичайний переклад (калькування) – спосіб перекладу, який передбачає пошуки існуючого еквівалента. Тут враховується, чи освоєна вона мовою-реципієнтом і наскільки частотна для культур оригіналу і перекладу (один з найважливіших чинників при прийнятті перекладацького рішення з врахуванням співвідношення графічних систем. Особливості відтворення власної назви шляхом транскрипції або калькування визначаються «мовною культурою обох контактуючих мов, глибиною і тривалістю культурних контактів». Так, деякі оніми мають свою традицію передачі іншою мовою і тому відрізняються усталеними нормами в його орфографії [19, с.74–75].

Якщо брати до уваги те, що онімія охоплює величезну кількість безеквівалентної лексики, використання цього способу значно обмежене. Такий переклад використовується як для одного оніма, так і для сполучення кількох онімів у складі розбудованої власної назви. Він застосовується при перекладі географічних назв та назв організацій та установ (*Київський національний університет імені Тараса Шевченка – Kijowski Uniwersytet Narodowy im. Tarasa Szewczenki*).

Таким чином, перекладачеві при відтворенні іншою мовою власної назви слід: 1) перевірити, чи за цією ВН закріплений традиційний варіант і якщо є, то звернутися до нього; 2) за відсутності традиційного варіанту застосувати перекладацьку трансформацію (найчастіше транскрипцію або калькування); 3) додати власну назву в якості описового компонента (в разі, якщо після відтворення ВН є необхідність внести уточнення).

Отже, не існує єдиного універсального методу перекладу таких лексичних одиниць. Перекладачеві завжди доводиться ухвалювати комплексне рішення, яке допомагає подолати труднощі передачі вищевказаної безеквівалентної лексики.

Викладені вище способи перекладу власних назв стосуються усіх видів онімів, які зустрічаються при відтворенні найменувань об'єднань людей та можуть бути використані у польсько-українському та українсько-польському перекладі.

2.2. Довідкова література з проблем перекладу найменувань ЗВО

Основним принципом, який регулює передавання іншомовних онімів, має бути, на переконання польського лінгвіста Р. Левицького, «звернення до лексикографічних праць або інших достовірних джерел, в яких містяться усталені еквіваленти (відповідники топонімів, титулів, імен і прізвищ історичних та сучасних відомих постатей і т.д.)» [80; 67, с. 282-283].

Труднощі перекладу онімів описує Р. Левицький. Як стверджує дослідник, при перекладі власних назв, у випадку багатоелементних онімів, спочатку потрібно поділити окремі їх елементи на дві групи: ті, що мають відповідник, еквівалент у своїй мові, та ті, які його не мають. В другому випадку перекладач мусить сам створити еквівалент для цього оніма (або ж окремого елемента, що входить до складу оніма). Такий фрагмент тексту оригіналу вимагає особливого підходу з погляду перекладача, переконаний автор [80].

Структури ергонімів в українській і польській мовах, як видно з проведеного нами аналізу назв закладів вищої освіти України і Польщі, багато в чому схожі: в обох випадках ергонім може містити т.зв. слово-класифікатор, географічний показник (топонім), патронімне ім'я (антропонім) і додатковий ономастичний елемент. «Така внутрішня різноманітність ергонімів, залежно від набору складових елементів в ергонімній назві, впливає на вибір способу передачі даних онімів в перекладі» [32, с. 257].

«Вибір відповідної стратегії перекладу, – як зазначає Р. Солова, – залежить від типу тексту, адресанта, замовника, а також від гіпотетичного адресата. Невідповідним чином обрана перекладацька стратегія може призвести до хаосу в тексті перекладу і/або бути причиною виникнення помилок, які, в свою чергу, можуть відбитися на долі конкретних людей. Наприклад, невірний переклад назви освітнього закладу в дипломі бакалавра може ускладнити студентові процес вступу до зарубіжного університету» [90, с. 289–290].

Як стверджує Н. Рибко, «переклад власних назв може бути проблемою не тільки для перекладача-початківця, але й для досвідченого фахівця. Адже потрібно не лише вибрати правильний спосіб їх перекладу, але й

переконатися, що при цьому не створюється нова ВН. Отож, перед тим, як починати переклад власної назви, слід переконатись чи існує вже її переклад. Для цього можна використати словники власних назв» [49].

Водночас, Ю. Моложавська [39], М. Полежаева [42] та інші науковці також зауважують, що проблема відтворення назв інституцій іншою мовою пов'язана, зокрема, з відсутністю можливості знайти повні, своєчасно оновлювані довідники, у яких містилися б однозначні еквіваленти перекладних ергонімів та єдині, чітко прописані правила, які перекладач міг би застосувати для здійснення коректного перекладу назви.

Польська дослідниця М. Ломзик зазначає: «Так само, як у випадку інших назв інституцій, перекладачі часто в першу чергу шукають офіційних відповідників даної назви закладу вищої освіти, керуючись принципом, згідно з яким в разі наявності назви інституції у вихідному документі слід застосовувати її іншомовний відповідник, в першу чергу поданий в переліку, опрацьованому міжнародним або державним нормотворчим органом, в іншій авторитетній публікації або за місцем знаходження даної інституції. Укладення (складення) власного перекладу назви рекомендоване лише у випадку відсутності офіційного відповідника» [81].

Про цей аспект пише й Д. Єрмолевич [18], а слідом за ним і Ю. Моложавська [39] та Є. Сидоренко [51, с. 225], які підкреслюють важливість врахування того, що певні інституції мають право самостійно визначитися з варіантами своєї міжнародної назви іноземними мовами. Іншомовні варіанти відтворення назви фіксуються в статутних документах організації, після чого вони разом з цими документами реєструються в наглядових органах і набувають юридичної сили. [18, с. 15]. Саме тому при перекладі назви організації слід насамперед спробувати з'ясувати, чи існує в неї офіційно затверджений іншомовний варіант назви.

Цьому ж питанню приділяє увагу М. Ломзик, яка пише про те, що робота перекладача передбачає використання певних знарядь (засобів праці, допоміжних засобів, матеріалів). На думку авторки, аналіз доступних еквівалентів слід почати із двомовних словників, з врахуванням того, що ці «словники слід трактувати лише як можливу дорогу до знайдення розв'язку і

джерело креативності перекладача. Значення ж відповідника треба перевіряти в одномовних, т.зв. односторонніх, словниках» [82].

У якості знарядь праці перекладача дослідниця пропонує допоміжні тексти: переклади; автентичні тексти, в яких можна віднайти формулювання мовою перекладу; паралельні / порівняльні тексти; інформаційні тексти, доступні будь-якою мовою, які передають спеціалістичні знання [82].

«Паралельні і порівняльні тексти, як, наприклад, нормативно-правові акти, забезпечують як спеціалізованою лексикою, так і знанням про структуру даного тексту. Оскільки це автентичні тексти, складені рідною мовою, компетентним носієм мови, то в них не можна знайти готового еквіваленту для назв інституцій, але вони все одно можуть виявитись цінним матеріалом. У контексті процесу перекладу власних назв правові акти можуть трактуватися як інформативні тексти, що надають спеціальні знання, дають змогу дізнатися, наприклад, обсяг компетенції даної установи, а отже можуть сприяти пошуку відповідного еквівалента» [82, с. 148]. Так, звертаючись до законів про вищу освіту, можемо віднайти дефініції, що таке університет, академія, інститут і т.д. Сюди ж можна віднести положення або статuti інституцій, в яких міститься інформація про обсяг компетенцій, а також міжнародні партнерські договори. Додатковими знаряддями праці перекладача можуть служити, як зауважує авторка, термінологічні бази і інші бази даних, інтернет-пошуковики, мовні корпуси.

Окрім того, М. Ломзик пропонує при перекладі назви об'єднань людей звертатись до офіційних сайтів цих інституцій, оскільки деякі з них доступні в різних мовних версіях і можуть полегшити процес перекладу, а то й послужити офіційним перекладом шуканого ергоніму [82, с. 151]. Перекладач може використовувати енциклопедії, які часто є цінною допомогою в здійсненні перекладу, в тому числі інтернет-енциклопедії. М. Ломзик зазначає, що «хоча в науковому середовищі інтернет-енциклопедія Вікіпедії не сприймається позитивно через можливість створення або редагування статей будь-ким охочим, часто вона є корисною та придатною для пошуку еквівалентів з огляду на доступність термінів багатьма мовами. Посилаючись на це джерело, однозначно слід пам'ятати

про необхідність критичного підходу до знайденого в ньому терміну (поняття, назви) і уважно ознайомлюватись з повним змістом даної статті в обох мовних версіях, оскільки підсторінки з різними мовними версіями не завжди позначають одне і те ж явище / термін» [82, с. 146].

За твердженням М. Ломзик, в контексті перекладу назв інституцій, зокрема, навчальних закладів, слід брати до уваги їх багатокomпонентну будову і важливу інформацію, що міститься в окремих елементах найменування [81, с. 44-45].

Таким чином, з огляду на те, що ВН на позначення об'єднань людей нерідко в своєму складі містять кілька типів онімів, найчастіші з яких – антропоніми чи/і топоніми, вважаємо за доцільне розглянути українські та польські джерела унормування цих онімних одиниць як елементів найменувань закладів освіти.

2.2.1. Українські джерела

Відтворення антропонімів – особових імен та прізвищ – у перекладі становить для нас інтерес, оскільки, як уже зазначалось, нерідко ці онімні одиниці входять до складу освітніх ергонімів, напр.: *Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Uniwersytet Mikołaja Kopernika*.

Здійснений нами пошук українських праць, де польські антропоніми становили б окремих об'єкт лексикографування або принаймні були б уведені до перекладних і польсько-українські словників, не дав результатів.

З огляду на це, в якості єдиного актуального джерела норм відтворення українською мовою польських прізвищ та імен, розглянемо чинну редакцію Українського правопису (далі – УП) (2019 р.) [58]. У розділі УП, присвяченому правопису власних назв, представлено окремий параграф «Слов'янські прізвища та імена». Нижче розглянемо опрацьовані нами положення цього параграфа, які стосуються польських прізвищ та імен:

1. Польські *ie* після приголосних передаємо літерою *e*: *Wiesław* – *Веслав*, *Mieczysław* – *Мечислав*, *Mickiewicz* – *Мицкевич*, *Sienkiewicz* – *Сенкевич*, *Sierakowski* – *Сераковський*.

2. Польське сполучення літер *io* передаємо:

1) сполученням літер *yo* після б, п, в, м, ф: *Голембйóвський, Мйодóвич, Пйотрóвський*;

2) через *yo* після м'яких приголосних: *Аньóлек, Генсьóрський, Козьолéцький*.

3. У польських прізвищах та іменах *i* передаємо:

1) через *i* на початку слова та після приголосного: *Івашкéвич, Зволінський, Лінда, Ілóна*;

2) через *i* після шиплячих *i* *ц* та в суфіксах *-ик, -ицьк-, -ич (-евич, -ович)*: *Бжозóвич, Козіцький, Копérник, Сенкéвич, Шімчак; Гáвлик, Жі́жка, Фу́чик*, а також у прикметникових суфіксах, але в кінці слова — через *i*: *Єжі*.

4. Польські носові *ą, ę* передаємо:

1) сполученнями літер *om, em* перед губними приголосними: *Домбрóвський, Зарéмба, Кéмпа*;

2) сполученнями літер *on, en* перед іншими приголосними: *Зайóнчек, Пáйонк, Пйóнтек, Свьóнтек; Венгжинóвич, Єнджихóвський, Свенціцький*.

5. Прізвища з прикметниковими суфіксами й закінченнями: суфікси польських прізвищ *-sk(i), -ck(i), -dzk(i)* передаємо відповідно через *-ськ(ий), -цьк(ий), -дзьк(ий)*: *Бронéвський, Даргомíжський, Маякóвський, Мўсоргський, Острóвський; Гомуліцький, Городéцький; Грудзький, Завáдзький*.

6. М'якість: м'якість польських приголосних *ń, ś, ć (dź)* у прізвищах перед суфіксами *-ськ(ий), -цьк(ий)* і м'якими приголосними не позначаємо м'яким знаком, хоч в українській вимові в цих позиціях *н, с, ц (дз)* пом'якшуються: *Виспянський, Яблóнський; Свядек, Цвік, Урбанчик, Кусневич*. В усіх інших випадках м'якість попередніх приголосних передаємо літерами *i, ю, я* та *ь* (у кінці слова): *Дзісь, Дзюрáвець, Сяткóвський, Куронь, Цирліць, Недведзь*.

На м'якість приголосного *ц* у кінці основи слов'янських прізвищ І відміни вказує закінчення *-я (Соплиця, а не Соплица)*.

7. Апостроф: коли *я, ю* означають сполучення пом'якшеного приголосного з *а, у*, то апостроф перед ними не пишемо: *Бяду́ля, Пясéцький*.

В тому ж розділі УП знаходимо загальні правила щодо написання складних і складених особових імен та прізвищ й похідних від них прикметників:

1) псевдоніми, що побудовані як поєднання імені та прізвища, пишемо окремо: *Болеслав Прус, Ян Бжсхва*;¹⁴⁷

2) слов'янські особові імена, утворені від двох основ пишемо разом: *Владислав, Мечислав, Радослав*;

3) з дефісом пишемо:

а) складні особові імена: *Юліуш-Тадеуш*;

б) складні прізвища: *Павликовська-Ясножевська, Тарнава-Мальчевський*.

Вважаємо за доцільне розглянути правила відмінювання імен та прізвищ. Передусім нас цікавлять закінчення родового відмінка, адже саме в цій формі традиційно вжито антропоніми в якості меморіальних посвят у найменуваннях інституцій, напр., *імені Тараса Шевченка, im. Jana Pawła II*.

Таку інформацію знаходимо у відповідних параграфах УП – §142. «Відмінювання прізвищ» та § 143. «Відмінювання імен». На їх основі подаємо правила відмінювання прізвищ та імен, які можуть бути застосовані для відтворення польських антропонімів українською мовою.

Відмінювання прізвищ:

1. Чоловічі і жіночі прізвища, що мають закінчення іменників I відміни (-а, -я), напр., *Кутиня*, відмінюються як відповідні загальні назви I відміни (напр., праця, воєвода): *Кутиня, Кутині*.

2. Прізвища із закінченнями іменників II відміни (іменники чол. роду з кінцевим приголосним основи та із закінченням -о), напр., *Корчак, Юзьвяк, Блонарович, Борейко*, відмінюються за зразками відмінювання відповідних загальних назв II відміни (напр., край, товариш, батько): *Корчак, Корчака; Борейко, Борейка*; але без чергування нуля звука з голосним і навпаки: *Врубель, Врубеля*.

3. Прізвища прикметникового типу на -ий, напр., *Борковський, Соколовська*, відмінюємо як відповідні прикметники чоловічого та жіночого

роду (твердої чи м'якої групи): *Борковський, Борковського; Соколовська, Соколовської*.

4. Чоловічі прізвища прикметникового типу на *-ов, -ев (-ев), -ів (-їв), -ин, -ін (-їн)* відмінюємо за такими зразками: *Дунін, Дуніна*.

5. У відмінкових формах польських прізвищ на *-ек* суфіксальний *-е* зберігаємо: *Локетек – Локетекка*. Так само зберігаємо *-е* при відмінюванні прізвищ з кінцевими *-ер, -ел*: *Павел – Павека*, але в іменах він випадає: *Павел – Павека*. При відмінюванні прізвищ слов'янського походження на *-ець* суфіксальний *-е* випадає: *Каролець – Карольця, Малець – Мальця, Моравець – Моравця, Оравець – Оравця*.

6. Жіночі прізвища на приголосний та *-о* не відмінюємо: *Марії Лукасевич, Наталії Борейко*. Аналогічні чоловічі прізвища відмінюємо як відповідні іменники: *Матеуша Лукасевича, Томаша Борейка*.

7. У складних прізвищах, компоненти яких пишемо з дефісом, відмінюємо за відповідними типами відмін іменників чи прикметників обидва змінювані компоненти: *Доленга-Закшевський – Доленги-Закшевського*.

Відмінювання імен:

1. Імена, що в називному відмінку однини закінчуються на *-а, -я*, напр., *Малгожата, Кристина, Марія*, відмінюємо як відповідні іменники I відміни: *Малгожата, Малгожати; Кристина – Кристини; Марія, Марії*.

2. Чоловічі імена, що в називному відмінку однини закінчуються на приголосний та *-о*, відмінюємо як відповідні іменники II відміни: *Ян – Яна; Анджей – Анджея; Юзеф – Юзефа; Ягелло – Ягелли*.

Далі розглянемо принципи відтворення українською мовою польських топонімів. Для цього проаналізуємо українські джерела унормування географічних назв.

Згідно з Кодексом усталеної практики Державної служби геодезії, картографії та кадастру (2009 р.), «назви географічних об'єктів зарубіжних країн українською мовою встановлюються відповідно до Газетира географічних назв світу, довідника Назви країн та територій світу, географічних словників і довідників, енциклопедичних та картографічних матеріалів. Для написання українською мовою географічних назв зарубіжних

країн, які не зазначені у вищезгаданих виданнях, використовуються офіційні джерела відповідних національних уповноважених органів з географічних назв (каталоги, газетири, реєстри, переліки, географічні словники, довідники та картографічні видання). Унормування географічних назв зарубіжних країн здійснюється за правилами відповідних інструкцій з передачі українською мовою географічних назв і термінів зарубіжних країн. Назви низки географічних об'єктів подаються за традиційно усталеним написанням, яке закріпилося в українській літературі і картографії» [46].

Відтак, проаналізуємо згадану в Кодексі усталеної практики Державної служби геодезії, картографії та кадастру *Інструкцію з передачі українською мовою географічних назв і термінів Польщі* (далі – Інструкція) (2001 р.). Державним науково-виробничим підприємством «Картографія». Як зазначено в самому документі, «інструкція є нормативним документом, що видається з метою упорядкування передачі українською мовою географічних назв і термінів Польщі в різних наукових, навчальних, довідкових, інформативних і картографічних виданнях тощо». Згідно із рекомендаціями Групи експертів ООН з географічних назв застосовано фонетично-графічний принцип передачі географічних назв, який зберігає оригінальний фонетично-графічний образ назви.

В Інструкції представлено таблицю передачі українською мовою літер та буквосполучень польської мови та, додатково, окрему таблицю передачі сполучення *j* з голосними (див. Додаток Б).

Відповідно до Інструкції, основні принципи передачі польських назв географічних об'єктів на українську мову, зводяться до наступного:

- польські географічні назви передаються українською мовою згідно з літературною вимовою польської мови без урахування діалектних особливостей (фонетично-графічного принципу);

- в прикметниках на *-ski, -ska, -skie, -cki, -cka, -ckie* закінчення *-i, -a, -ie* змінюються закінченнями повної форми українських прикметників (тобто, *-ski, -ska, -skie, -skie* передаються відповідно як: *-ський, -ська, -ське, -ські*, а *-cki, -cka, -ckie, -ckie* передаються відповідно як *-цький, -цька, -цьке, -цькі*);

– при творенні прикметника за допомогою суфікса *-sk-* від географічної назви, що закінчується на приголосний, відбуваються такі фонетичні зміни:

а) після приголосних *g, ż, z* (*г, ж, з*) суфікс *-ськ-* змінюється на *-зьк-*: *Tarnobrzieski* (від *Tarnobrzeg*) – *Тарнобжезький*, *Chodzieski* (від *Chodzież*) – *Ходзєзький*, *Wilkołaski* (від *Wilkołaz*) – *Вільколазький*;

б) після приголосних *k, c, cz* суфікс *-sk-* змінюється на *-ск-* та передається українським *-цьк-*: *Brzeźniacki* (від *Brzeźniak*) – *Бжежняцький*, *Rogoźnicki* (від *Rogoźnica*) – *Рогожницький*, *Czacki* (від *Czacz*) – *Чацький*;

в) приголосні *s, ch, sz* перед суфіксом *-sk-* не зберігаються: *Ursuski* (від *Ursus*) – *Урсуський*, *Banioski* (від *Baniocha*) – *Баньоський*, *Kaliski* (від *Kalisz*) – *Каліський*;

– польське *-dzki* (*-dzka, -dzkie, -dzkie*) у прикметниках передається українським *-дський*, якщо основа іменника закінчується на *-d*, і українським *-дзький*, якщо основа іменника закінчується на *-dz*: *Starogardzki* (від *Starogard*) – *Старогардський*, *Sieradzki* (від *Sieradz*) – *Серадзький*;

– польські назви, які складаються з двох або більше слів, передаються українською мовою через дефіс, при цьому кожне слово складеної назви пишеться з великої букви: *Juszkowy Gród* – *Юшкові-Груд*, *Kadłub Turawski* – *Кадлуб-Туравські* [21].

Додатково в Інструкції подано перелік польських географічних об'єктів, що даються з відхиленням від правил Інструкції у традиційній формі (див. Додаток В).

Газетир географічних назв світу українською мовою (далі – *Газетир*) був укладений у 2006 р. «для забезпечення однакового і стабільного використання географічних назв українською мовою у всіх сферах життя» [7]. В даному покажчику географічні назви – топоніми та гідроніми – подані українською мовою та мовою країни, в якій цей об'єкт знаходиться. *Газетир* налічує понад 80 тис. назв, 820 з яких – географічні об'єкти, що знаходяться на території Польщі. Вважаємо, що підбір назв чисельно доволі скромний як на потреби українських користувачів, і, до того ж, зауважимо, не всі шукані нами назви вдалось в ньому віднайти. Варто підкреслити, що в *Газетирі*

послідовно застосовано фонетико-графічний принцип передачі географічних назв відповідно до правил передачі українською мовою літер та буквосполучень польської мови, вказаних в Інструкції.

Серед словникарських праць, виданих протягом останнього десятиріччя, знаходимо кілька таких, що містять найменування географічних об'єктів Польщі українською мовою.

«Польсько-український словник» У. Житар (Київ, 2010 р.) містить в додатках список вибраних польських географічних назв (близько 450 онімних одиниць). Серед них в тому числі знаходяться українські відповідники польських топонімів в широкому розумінні – назви міст, ороніми, гідроніми, напр., *Сілезія, Жешув, Мала Польща, Мазовія, Біловезька Пуца, Нова-Гута, Нови-Сонч, Помор'я, Свиноуйсьце, Свентокишські гори* [43, с. 658-663]. Поряд з географічною назвою подано також основну граматичну інформацію – щодо відмінюваності чи невідмінюваності назви, її рід, позначено іменники, які існують лише в множині (напр., *Татри*). Як бачимо, запропоновані упорядниками словника форми найменувань передано відповідно до фонетико-графічного принципу. До переліку включено також топоніми, що відтворюються згідно з традицією [43].

Варто підкреслити, що у виданні розміщено передусім назви великих та середньої величини міст, натомість поза лексикографічною кодифікацією залишаються назви менших населених пунктів, та, передусім, похідні форми – відтопонімні прикметники, які саме в такій формі часто зустрічаються у найменуваннях об'єднань людей.

У вигляді додатка географічні назви представлені також у «Великому польсько-українському, українсько-польському словнику термінології сучасного бізнесу» С. Домагальського (Тернопіль, 2010 р.) [15, с. 909-917]. Подібно як в попередній лексикографічній праці, чисельність найменувань географічних об'єктів в словнику становить кількості одиниць, в основному великих та середніх населених пунктів, а також географічних областей. Варто підкреслити, що в даному словнику застосовано, поряд зі звуково-буквеним та традиційним, інший підхід до передачі польських топонімів – практичну транскрипцію. Спостерігаємо, однак, певну непослідовність у їх

відтворенні: *Зелена Гора*, але *Єлень-Гура*. Відзначимо, що для деяких назв місцевостей упорядник словника пропонує факультативні форми найменувань: *Катовіце / Катовиці; Освенцім / Освенцім; Новий Сонч / Новий Санч* і ін.

Варто брати до уваги, що обидва словники видано у 2010 р., і відтоді деякі еквіваленти змінилися (застаріли), напр., польський еквівалент українського міста *Івано-Франківськ* у цих працях подано як *Iwano-Frankowsk*, в той час як даний топонім польською мовою офіційно змінено на *Iwano-Frankiwnsk*.

У «Польсько-українському тематичному словнику» В. Мичковської (Хмельницький, 2017 р.) у підпункті «Географічні назви Польщі та України» вміщено близько сотні українських еквівалентів польських міст та регіонів: *Руда Шльонська, Сосновець, Пшемисль, Гнезно, Щецин, Верхня Сілезія*. Помічаємо тут однозначну відсутність застосування єдиного способу реалізації географічних назв, в тому числі недотримання принципу використання традиційних форм, закріплених за деякими назвами міст [38].

Як бачимо, характерною для вищезгаданих лексикографічних праць є відсутність єдиної стратегії передачі топонімів, що, ймовірно, спричинено надаванням переваги упорядниками цих праць тому чи іншому способу відтворення іншомовних власних назв, а іноді кількох одночасно. Враховуючи роки видання даних словників, можемо вважати їх малопридатними або й такими, що втратили актуальність через зміну (з виходом у 2019 р. нової редакції Українського правопису) підходу до відтворення власних назв іншомовного походження.

Наступним джерелом унормування назв географічних об'єктів, яке неможливо залишити поза увагою, є згадуваний вище Український правопис в найновішій редакції від 2019 р. [58], що автоматично визначає УП як найбільш актуальне і точне джерело передачі власних назв українською мовою, в тому числі географічних.

На початку підрозділу УП «Географічні назви» вказано істотну інформацію: «географічні назви інших країн передаємо в українській мові відповідно до вимог практичної транскрипції». Нижче наводимо опрацьовані нами пункти згаданого підрозділу, які безпосередньо стосуються

передавання польських географічних назв українською мовою, доповнюючи їх прикладами топонімів Польщі:

1) передавання літер та сполук *e, i, ie, ia, q, ę, ó*:

а) польську літеру *e* та сполуку *ie* передаємо через *e*: *Ельблонг, Ополе, Лешно, Щецин, Гнезно*;

б) польське закінчення *-e*, що наявне в географічних назвах із суфіксами *-ц-*, *-іц-*, *-иц-* і виражає значення множини, в українській мові передаємо закінченням *-і* з відповідним граматичним значенням: *Кельці, Седльці, Катовиці, Мисловиці*;

в) польське *i* передаємо через *и* у суфіксах *-ик-*, *-ич-*, *-иц-*, *-иц-*: *Гливиці; Семановиці*;

г) польське *ia* в географічних назвах, що мають у польській мові форму, спільну з відповідною українською, передаємо через *i*: *Біла Підляська, Білосток*;

г) польські носові *ą, ę* передаємо, як *i* в прізвищах, сполученнями літер *ом, ем* перед губними приголосними: *Домбрóва, Дембiця*; перед іншими приголосними — сполученнями літер *он, ен*: *Конт, Ченстохова*;

д) польське *ó*, наявне в суфіксі *-ów* у польських географічних назвах, передаємо через *-у* або за традицією через *-і*: *Жирáрдув, Жéшув, Томáшув-Мазовéцький* і т. ін., але традиційно: *Гру́бешiв, Кра́ків* та ін.

2) передавання м'якості, апостроф:

а) апостроф, м'який знак у слов'янських географічних назвах ставимо в тих самих випадках, що й у прізвищах.

Коли *я, ю* означають сполучення м'якого приголосного з *а, у*, то апостроф перед ними не пишемо: *Гдиня*.

б) твердий кінцевий приголосний основи *ц* (пол. *c*) пом'якшуємо в усіх слов'янських географічних назвах, зокрема в суфіксах *-ець, -аць, -иц(я)*: *Болеславець, Легниця*;

в) суфікси слов'янських географічних назв *-ск, -цк (-sk, -ck)* передаємо відповідно українськими суфіксами *-ськ, -цьк*: *Плонськ, Гданськ, Плоцьк*;

3) відмінювання географічних назв (§ 152):

а) іншомовні географічні назви з іменниковими закінченнями відмінюємо переважно як звичайні іменники I, II, III відмін: *Варшава – Варшави, у Варшаві; Краків – Кракова, у Кракові; Гданськ – Гданська, у Гданську; Лодзь – Лодзі, у Лодзі;*

б) назви з кінцевим *-о* відмінюються як іменники середнього роду II відміни: *Гне́зно – Гнезна, в Гнезні; Кемпно – Кемпна, у Кемпні; Кутно – Кутна, в Кутні;*

в) географічні назви, що мають форму множини, відмінюємо як відповідні загальні іменники: *Мисловиці – Мисловиць, в Мисловицях; Пулави – Пулав, в Пулавах; Мазури – Мазур, на Мазурах;*

г) географічні назви, що мають форму прикметника середнього роду (однина), відмінюємо як звичайні прикметники: *Закопане – Закопаного, у Закопаному;*

г) прикметникові закінчення слов'янських географічних назв передаємо так само, як у прізвищах: у чоловічому роді — через *-ий* після твердого приголосного, через *-ій* — після м'якого приголосного; у жіночому роді — через *-а, -я*; у середньому роді — через *-е, -о, -є*; у множині — через *-і*: *Гожув-Великопольський, Стальова Воля, Ястшембе;*

4) географічні назви з прикметниковими закінченнями:

а) географічні назви, що складаються з прикметника та іменника чи, навпаки, іменника та прикметника, відмінюємо в обох частинах:

- *Нова Суль – Нової Солі, в Новій Солі; Зелена Гура – Зеленої Гури, в Зеленій Гурі;*

- *Пйотркув-Трибунальський – Пйотркова-Трибунальського, у Пйотркові-Трибунальському; Гожув-Великопольський – Гожува-Великопольського, в Гожуві-Великопольському;*

б) географічні назви, що складаються з двох іменників або іменника та присвійного прикметника, відмінюємо лише в другій частині: *Дравсько-Поморське – Дравсько-Поморського, у Дравсько-Поморському;*

5) правопис прикметникових форм від географічних назв і від назв народів (§ 153):

а) у суфіксах *-инськ(ий)*, *-інськ(ий)* прикметників, утворених від географічних назв і від назв народів, що мають у своїй основі суфікси *-ин*, *-ін*, *-инськ*, *-інськ*, зберігаємо той самий голосний (*и* або *і*), що й в основній назві: *Волін* – *волінський*; *Ольштин* – *ольштинський*;

б) у прикметниках, утворених за допомогою суфікса *-ськ(ий)* від географічних назв і від назв народів, основа яких закінчується на приголосний, відбуваються такі фонетичні зміни:

- *г, ж, з (дз) + -ськ(ий) → -зьк(ий) [-дзьк(ий)]*: *Ельблонг* – *ельблонзький*, *Тарнобжег* – *тарнобжезький*, *Радзібож* – *радзібозький*,

- *к, ц, ч + -ськ(ий) → -цьк(ий)*: *Білосток* – *білостоцький*, *Катовиці* – *катовицький*, *Лович* – *ловицький*;

- *с, х, ш + -ськ(ий) → -ськ(ий)*: *Ниса* – *ниський*, *Каліш* – *каліський*, *Валбжих* – *валбжисський*;

Для збереження звукового складу твірних основ у деяких прикметниках зазначені приголосні перед суфіксом *-ськ-* не чергуються і передаються відповідно на письмі: *Перемішль* — *перемішльський*.

б) правопис складних і складених географічних назв (§ 154):

а) окремо пишемо географічні назви, що складаються з прикметника та іменника: *Вérхня Сілєзія*, *Новий Сонч*;

б) разом пишемо географічні назви-іменники, утворені від прикметника та іменника, з'єднаних сполучним звуком, а також прикметники, що походять від них: *Тарнобжег*, *Колобжег*, *Білосток*, *тарнобжезький*, *колобжезький*, *білостоцький*;

в) з дефісом пишемо географічні назви, що складаються з двох іменників (без сполучного звука) або з іменника й наступного прикметника, а також прикметники, що походять від них: *Томáшув-Мазовéцький* – *томашув-мазовецький*, *Криниця-Здруй* – *криниця-здруйський*;

В іншому розділі УП – «Уживання великої букви (літери)» – знаходимо положення, які стосуються написання топонімів, а саме правила уживання великої букви в географічних та адміністративно-територіальних назвах (§ 50):

а) з великої букви пишемо географічні ВН (незалежно від кількості їхніх складників), крім службових слів і родових назв: *Балтійське море, Карконоші, Вроцлав*;

б) у назвах адміністративно-територіальних одиниць з великої букви пишемо перше слово (або частини складного слова): *Великопольське воєводство*.

Проаналізувавши видання, вказані вище (перекладні словники, Інструкція, Газетир, УП), нами помічено численні відмінності у відтворенні українською мовою власних назв на позначення географічних об'єктів, зумовлені, в основному, обраним авторами (упорядниками) способом передачі цих назв. Найбільше розбіжностей зафіксовано однак при передаванні тих назв географічних об'єктів Польщі, які українською мовою повинні подаватися за традиційно усталеним написанням, обумовленим історично та закріпленим в українській літературі і картографії. Перелік таких найменувань, нагадаємо, подано в Інструкції (Додаток В).

До прикладу, спостерігаємо різні варіанти написання топоніма *Rzeszów*, який, згідно з Інструкцією, належить саме до традиційних форм відтворення та повинен передаватися українською мовою як *Ряшів*. Проте, у всіх без винятку проаналізованих нами лексикографічних працях (виданих, варто зазначити, після публікації Інструкції), а також в УП, назва цього міста передається шляхом транслітерації – *Жешув*. Іншу відмінність знаходимо у відтопонімному прикметнику *łódzki*, який в Інструкції та УП поданий, відповідно, як *лодзинський* (вжито в назві Лодзинське воєводство як топонім, що передається за традицією) та *лодзький*.

Таким чином, залишається відкритим питання, які ж назви географічних об'єктів Польщі повинні передаватися традиційним, обумовленим історично, способом, оскільки, на жаль, укладачі правопису як найавторитетнішого та джерела передачі ВН не надають вичерпного переліку назв, які слід передавати за традицією.

Про цю проблему сигналізує Л. Белей, який, аналізуючи нову редакцію Українського правопису, зазначає, що «варіанти традиційних українських назв для міст сусідніх країн не легітимізовано належним чином, а тільки згадано побіжно» [2].

У цьому аспекті варто теж взяти до уваги думку, зафіксовану у «Довіднику з культури мови» за ред. С. Єрмоленко: «Закономірно, що в тексті правопису не можуть бути охоплені всі іншомовні ВН, тому в поширенні й усталенні правописної норми значну роль відіграють саме лексикографічні праці, які мають ураховувати тенденцію змін і застосовувати сформульовані правила до нових запозичень. Щодо усталених написань, орфографічної традиції, утвердженої культурно-освітньою практикою, численними виданнями, то до таких змін треба ставитися дуже обережно» [14].

Зважаючи на наявність вказаних вище та деяких інших невідповідностей (як, до прикладу, відмінність в правописі складних і складених географічних назв, напр., *Біла Підляська / Б'яла-Подляска*) у аналізованих джерелах, вважаємо за вкрай необхідне розроблення нової редакції Інструкції з метою встановлення єдиної форми написання географічних назв згідно з нормами і правилами чинного українського правопису та, на її основі, створення реєстру унормованих назв географічних об'єктів, в тому числі польських.

Підсумовуючи, наведемо думку Н. Леміш, яка слушно зауважує, що «попри існування значної кількості офіційно затверджених довідкових посібників та словників, які містять пояснення правописних норм, досі залишається проблемою правильне визначення граматичних норм уживання географічних назв у документації» [29].

2.2.2. Польські джерела

Деякі особливості перекладу онімної лексики на польську мову представлені у «Професійному кодексі присяжного перекладача» (2019 р.) [76], ухваленому Польським товариством присяжних і спеціалізованих перекладачів TERPIS (Polskie Towarzystwo Tłumaczy Przysięgłych i Specjalistycznych TERPIS). Згідно з ними ні імена, ні прізвища не повинні змінюватися, а транскрибуватися згідно з правилами:

§ 49. 1. Не слід перекладати імена і прізвища, ані теж подавати їхні відповідники в мові перекладу. Імена по батькові слід додавати в незміненій формі.

2. Імена і прізвища, записані латинським алфавітом, слід додавати в тексті перекладу на польську мову в оригінальному записі, у випадку нелатинських алфавітів [...] – в транслітерованій версії, що використовується в закордонному проїзному документі (напр., в закордонному паспорті) і, за бажанням, в оригінальній версії.

3. Імена і прізвища з граматичними закінченнями, що вказують на стать, повинні в перекладі з польської мови [...] на флексійні мови прийняти закінчення відповідного відмінка».

Згідно з «Великим словником правильного польського мовлення» («Wielki słownik poprawnej polszczyzny») (2008 р.) [92] за ред. А. Марковського, запис східнослов'янських прізвищ може бути здійснено трьома способами:

1. Точна транслітерація, тобто відтворення певної літери постійно за допомогою тією самої літери латинського алфавіту, без врахування вимови.

2. Бібліотечна транскрипція, тобто приблизне відтворення іншомовних звуків з використанням польської орфографічної системи.

3. Видавнича транскрипція, з врахуванням полонізації певних звуків, а також закінчень прізвищ [92, с. 1622].

Детальні засади транслітерації і транскрипції слов'янських кириличних алфавітів висвітлені, зокрема, у «Великому орфографічному словнику PWN із правилами орфографії та пунктуації» («Wielki słownik ortograficzny PWN z zasadami pisowni i interpunkcji») під редакцією Е. Полянського (2016 р.), а також доступні для ознайомлення в інтернет-версії у «Словнику польської мови PWN» [89].

У розділі «Транслітерація і транскрипція слов'янських кириличних алфавітів» даного словника зазначено, що «правила транслітерації, подані в наступній частині цього розділу, базуються на польському стандарті PN-ISO 9, що діє з 1 лютого 2000 р.: Транслітерація кириличних символів на латинські символи. Слов'янські та неслов'янські мови. Натомість, транскрипція відповідає постановам Комітету з мовознавства Польської академії наук від 20 січня 1956 року, опублікованим в Польському правописі».

Правила запису українських власних назв польською мовою вміщено у підрозділі «Транслітерація і транскрипція сучасного українського алфавіту». Тут подано таблицю передачі кожної букви українського алфавіту способами транслітерації та транскрипції. Запропоновані у виданні відповідники українських літер наводимо у Додатку Г.

У тому ж підрозділі «Великого орфографічного словника PWN» / «Словника польської мови PWN» розміщено докладні коментарі щодо транскрипції випадків варіантної передачі засобами польської графіки однієї української букви, що зумовлено нюансами графічного відтворення фонетичних особливостей в українській мові та особливостями прочитання графічного запису слів у польській. Представлено також випадки, в яких дозволяється полонізація українських власних назв: у випадку антропонімів така можливість передбачена лише для українських прізвищ, які закінчуються на *-ий*, *-ський*, *-цький*. Їх, відповідно, можна записувати як *-у*, *-ski*, *-cki* (*Мирний – Murny*, *Зілинський – Ziłyński*, *Могильницький – Mohylnicki*). Додатково наголошено, що полонізуються лише закінчення українських прізвищ; інша їх частина зберігає фонетичні властивості оригіналу (*Łewycki*, а не *Lewicki*). Зазначається, що у випадку історичних прізвищ або прізвищ, відомих в польській версії, у транскрипції дозволяється традиційний запис (напр., *Chmielnicki*, *Wiszniewiecki*) [89].

Певні застереження щодо принципів полонізації українських прізвищ, висвітлених в підрозділі, має Т. Мельничук, яка пише у своїй статті з цього приводу: «Заміну кінцевих суфіксів *-ий*, *-ський*, *-цький*, *-ич* на відповідні польські можна пояснити тим, що суфікси *-у*, *-ski*, *-cki*, *-icz* є найбільш характерними для польських прізвищ. Проте у цьому ряді не згадуються поруч із *-icz* суфікси *-owicz* / *-ewicz* (у польських прізвищах після *k*, *g*, *ch* *o* переходить в *e*, а попередні задньоязикові приголосні пом'якшуються). Отже, приклад *Шашкевич – Szaszkewicz*, поданий у Словнику для ілюстрації спольщення *-ич* на *-icz* не зовсім доречний: в українському прізвищі словотворчим формантом виступає суфікс *-евич*, а не *-ич*, тож правильно – *Szaszkewycz*. Або ж, слідуючи логіці, до нормативних словотворчих трансформацій повинно бути долучено заміну *-ович* / *-евич* на *-owicz* / *-ewicz*

(не пояснено, чи відбувається пом'якшення *k, g, ch* перед *e*). До типових польських суфіксів у закінченнях прізвищ не зараховано чомусь *-ek* та *-ik* як альтернативу до українських *-ок* і *-ик*, хоча вони (поряд з *-ak*) належать до найбільш продуктивних у творенні польських прізвищ аж по сьогодні» [36, с. 31]. Погоджуємось тут з дослідницею, яка вважає за доцільне перегляд принципу полонізації закінчень українських прізвищ.

Розглянемо опрацьовані нами правила відмінювання особових найменувань польською мовою, представлені у «Великому словнику правильної польської мови», додаючи власні приклади прізвищ та імен:

1. Чоловічі прізвища, що закінчуються на м'яку приголосну: *-ś, -ć, -ź, -dź, -ń*, а також *-l, -j*, відмінюються відповідно до IV відміни чоловічоособових іменників, напр.: *Buhaj – Buhaja; Dzyś – Dzysia*. Той же спосіб відмінювання мають чоловічі прізвища із закінченням на *-o*, перед яким стоїть одна з перелічених приголосних, напр., *Mycio – Mycia, Puzio – Puzia, Syzio – Syzia*.

2. В односкладових прізвищах на *-eń, -eć* голосна *e* зберігається, напр., *Steć – Stecia, Kmeć – Kmecia* [92, с. 1613].

3. Чоловічі прізвища, що закінчуються на історично м'яку приголосну (*-c, -cz, -dz, -sz, -ź/rz*), відмінюються за зразком як *piekarz: Ładysz – Ładysza*.

4. Чоловічі прізвища із закінченням на *-k, -g, -ch(-h)*, напр.: *Pawłuk – Pawłyka, Paczoch – Paczocha*.

5. Прізвища, що закінчуються на тверду приголосну (*b, p, d, t, w, f, m, n, r, s, z, ł*), відмінюються як чоловічі іменники з твердою основою (напр., *student, kelner*): *Kramar – Kramara, Kwit – Kwita* [92, с. 1615].

6. Чоловічі прізвища, що закінчуються на *-a*, після м'якої приголосної *ś, ź, ć, dź, ń* та після *-j* або *-l*, в однині відмінюються як іменники жіночого роду (напр., *szyja, ciocia*): *Kania – Kani, Burdela – Burdeli*.

7. Чоловічі прізвища, що закінчуються на голосну *-a*, яка стоїть після історично м'якої приголосної: *c, cz, dz, dź, sz, ź/rz*, відмінюються як загальні іменники жіночого роду групи II (напр., *taca, tarcza*): *Kwasza – Kwaszy, Wończa – Wończy, Dymsza – Dymszy*.

8. Чоловічі прізвища, що закінчуються на голосну *-a, -o*, перед якими стоїть приголосна *-k, -g, -ch/h*, відмінюються відповідно до III відміни

іменників жіночого роду (напр., *matka*): *Zińko* – *Zińki*, *Lubaszenco* – *Lubaszengi*, *Steliha* – *Stelihy* [92, с. 1616].

9. Чоловічі прізвища, що закінчуються на голосну *-a*, перед якою стоїть тверда приголосна *b, p, d, t, w, f, z, s, r, ł, m, n*, напр., *Prytuła*, *Sosiura*, *Kuźma*, а також прізвища, що закінчуються на *-o* перед *b, p, d, t, w, f, z, s, r, ł*, напр., *Kuryło*, *Rutyło*, *Sidło*, відмінюються як загальні іменники жіночого роду IV відміни (напр., *bona*): *Sosiura* – *Sosiury*; *Kuryło* – *Kuryły* [92, с. 1616-1617].

10. Чоловічі прізвища із закінченням на *-i* (полонізовані) отримують під час відмінювання закінчення, аналогічні до прикметників чоловічого роду з основою, що закінчується на м'яку приголосну (напр., *tani*): *Kulczycki* – *Kulczyckiego*, *Kotowski* – *Kotowskiego*.

11. Прізвища, які при транслітерації на польську мову у називному відмінку отримують закінчення *-śkyj, -ćkyj*, напр., *Kulczyćkyj*, *Kotowśkyj*, трактуються при відмінюванні так, як би мали закінчення *-ski, -cki*, а отже: *Кульчицького* – *Kulczyćkiego*, *Котовського* – *Kotowśkiego* [92, с. 1617].

У підкатегорії «Полонізування українських власних назв» словника PWN зазначено, що: 1) українські прізвища, які при їхній полонізації отримують закінчення *-y, -ski, -cki*, відмінюються так само, як відповідні польські прізвища, напр.: *Мирний* – *Myrny*, *Myrnego*; *Зілинський* – *Ziłyński*, *Ziłyńskiego*; *Могильницький* – *Mohylnycki*, *Mohylnyckiego*; 2) українські прізвища, закінчення яких польською мовою передається як *-iw*, при відмінюванні набуває форми *-ow-*, напр., *Яцків*, *Яцкова* – *Jackiw*, *Jackowa*, *Jackowowi*, *z Jackowem*, *o Jackowie* [92, с. 1616; 89].

12. Якщо чоловіче прізвище складається з двох частин, то обидві частини відмінюються згідно зі зразками відмінювання відповідно до правил, що діють в одночлених прізвищах: *Гулак-Артемівський* – *Hulak-Artemowski*, *Hulaka-Artemowskiego*.

13. Жіночі прізвища з суфіксами *-ska, -cka, -dzka, -na, -owa*, відмінюються як прикметники (напр., *ładna, niska*): *Kruszelnycka* – *Kruszelnyckiej*, *Popławska* – *Popławskiej*.

14. Жіночі прізвища, що співзвучні з чоловічими прізвищами, закінченими на приголосну літеру, не відмінюються: *Kotlar – Kotlar, Hajduk – Hajduk, Tobilewycz – Tobilewycz*.

15. Прізвища жінок, закінчені на *-a*, відмінюються аналогічно до жіночих іменників, що закінчуються на *-a* (напр., *wdowa*): *Pałka – Pałki*.

16. У складних жіночих прізвищах обидві частини прізвища відмінюються відповідно до правил відмінювання кожної з них: *Werbycka-Stepanowa – Werbyckiej-Stepanowej* [92, с. 1621].

Щодо передачі українських імен, то Е. Вішка звертає увагу на те, що «відтворення імен здійснюється лише в оригінальній версії (шляхом транскрибування), навіть у випадку, коли існують їх польські відповідники», подаючи наступні приклади: «*Петро, Павло, Михайло, Григорій, Володимир* мають передаватися польською мовою як *Petro, Pawło, Mychajło, Hryhorij, Wołodymur*. Більшість з них відмінюється як польські імена. Так, *Pawło* відмінюється як *Pawła, Pawłem*; *Petro* – *Petra, Petrem*; *Mychajło* – *Mychajła* (не *Mychajły*), *Mychajłem* (не *Mychajła*), *o Mychajle*. Жіночі імена, звичайно, також транскрибуються, а не замінюються польськими. Таким чином, Катерина і Галина – це *Kateryna* і *Hałyna*, а не *Katarzyna* і *Halina*» [93, с. 467].

На допомогу при відтворенні польською мовою українських імен прийде лексикографічна праця Т. Мельничук «Особові імена в українсько-польській міжмовній комунікації: українсько-польський словник особових імен» (2013 р.). У словнику авторка послідовно застосовує метод транскрибування: *Ксенія – Ksenija, Каміла – Kamila, Андрій – Andrij, Володимир – Wołodymur*. Окрім власне імен у словнику подано правила транскрибування українського алфавіту польською мовою та, в якості додатку, правила передачі у польській мові іншомовних власних назв (в тому числі українських). Дослідниця висловлює сподівання, що «пропонований словник стане першою цеглиною у фундаменті створення в обох мовах точнішої системи транскрипції слів та текстів з однієї мови на іншу, а також адаптації власних назв» [37].

Далі з'ясуємо правила відмінювання чоловічих та жіночих імен у польській мові. Згідно з «Великим словником правильної польської мови», імена відмінюються наступним чином:

1. Чоловічі імена, що закінчуються на тверді приголосні: *s, z, t, d, f, w, p, b, r, ł, n, m*, а також на голосну *-o*, яка стоїть перед однією з перелічених приголосних, відмінюються як чоловічоособові загальні іменники з таким закінченням (напр., *kelner*): *Wiktor – Wiktora, Roman – Romana*.

2. Чоловічі імена, що закінчуються на *-j*, відмінюються наступним чином: *Serhij – Serhija, Jurij – Jurija* [92, с. 1576-1577].

3. Імена жінок, в яких перед *-a* в останньому складі стоїть м'яка приголосна або *-l, -j*, відмінюються як аналогічні іменники жіночого роду (напр., *kolacja, lala*): *Anastasija – Anastasiji*.

4. Імена жінок, в яких перед *-a* в останньому складі стоїть приголосна: *k, g, ch*, напр., відмінюються як аналогічні загальні іменники жіночого роду (напр., *studentka*): *Weronika – Weroniki, Andżelika – Andżeliki*.

5. Імена жінок, в яких перед *-a* в останньому складі стоять тверді приголосні: *s, z, t, d, f, w, p, b, r, ł, n, m*, відмінюються як аналогічні загальні іменники жіночого роду (напр., *skała, kosa*): *Marta – Marty, Hanna – Hanny, Switłana – Switłany* [92, с. 1579-1580].

Розглянемо норми відтворення географічних об'єктів України засобами польської мови. Варто відзначити, що в Польщі робота щодо топографічного унормування ведеться уже давно. Так, 1954 р. було створено Комісію з нормалізації географічних назв (*Komisja Ustalania Nazw Geograficznych*), завданням якої було визначення правильних письмових форм польських топонімів, надання їм статусу нормативних і введення їх в обов'язковий ужиток.

В останні десятиліття силами Комісії зі стандартизації географічних назв за межами Польщі (*Komisja Standaryzacji Nazw Geograficznych poza Granicami Polski*) розпочалася праця із унормування передачі іншомовних географічних назв по польськи, результатом якої стали видані окремі зошити під загальною назвою «*Nazewnictwo geograficzne świata*». У 2005 р. в зошиті №6 було кодифіковано передачу на польську мову географічних найменувань країн, що використовують нелатинський алфавіт, серед яких і Україна.

2013 р. Комісією видано, з подальшою актуалізацією 2019 р., Офіційний реєстр польських географічних назв світу (*Urzędowy wykaz polskich nazw geograficznych świata*) (далі – Реєстр) [91]. «Опрацювання та публікація його є

результатом реалізації резолюцій Організації Об'єднаних Націй і спрямовані на уніфікацію географічних найменувань, що використовуються на офіційному рівні, а також в картографічних публікаціях, підручниках, пресі та інших засобах масової інформації» [91, с. XII].

Подані в Реєстрі назви окремих географічних об'єктів викладено з поділом на категорії: адміністративні одиниці (області та райони); населені пункти (обласні центри, міста, районні центри, містечка), в т.ч. в деяких випадках вказано їхні попередні історичні назви; економічні регіони; географічні (історичні) області і ін. Кожна позиція містить на початку т.зв. полонізовану назву (екзонім), далі подано оригінальну назву (ендонім) офіційною мовою. Першою по порядку подано ту назву, яку Комісія вважає за найвідповіднішою. Оскільки офіційні українські ендоніми записуються кирилицею, географічні назви України переконвертовано на латинський алфавіт за допомогою методів латинізації, прийнятих Комісією. Спочатку подано транслітерацію (позначена скороченням *trl.*), а далі транскрипцію оригінальної назви, тобто фонетичну конверсію даної назви на польську мову (позначена скороченням *trb.*) (див. рис. 2.1.). Польські традиційні форми, що закріпились історично, подано в основному до назв населених пунктів, які перед Другою світовою війною перебували в межах Польщі [91, с. XXV–XXVI].

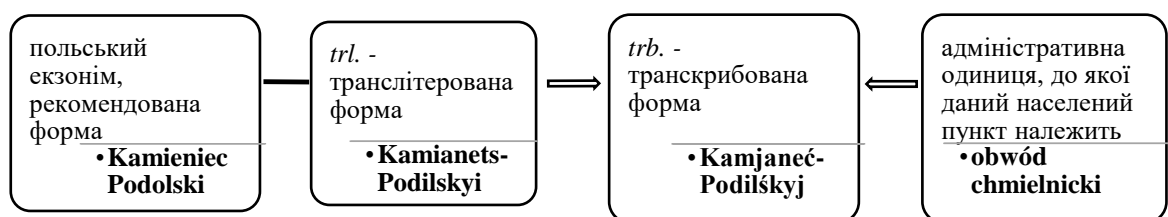

Рис. 2.1. Схема розміщення назв географічних одиниць у Реєстрі

Приклади розміщення назв географічних одиниць у Реєстрі:

Gońkówka; Horlivka (*trl.*), Horliwka (*trb.*); 48°19'N, 38°01'E [obwód doniecki]

Humań; Uman (*trl.*), Umań (*trb.*); 48°45'N, 30°13'E [obwód czerkaski]

Irpień; Irpin (*trl.*), Irpiń (*trb.*); 50°33'N, 30°14'E [obwód kijowski]

Iwano-Frankiwska; Ivano-Frankivsk (*trl.*), Iwano-Frankiwsk (*trb.*); 48°54'N, 24°44'E [obwód iwanofrankiowski]

Izmail; Izmail (trl.), Izmajł (trb.); 45°21'N, 28°50'E [obwód odeski]
Jałta; ukr. Yalta (trl.), Jałta (trb.); ros. Jalta (trl.), Jałta (trb.); 44°29'N, 34°07'E [Krym]
Jaremche; Yaremche (trl.), Jaremche (trb.); 48°20'N, 24°35'E [obwód iwanofrankiwski]
Kachowka; Kakhovka (trl.), Kachowka (trb.); 46°49'N, 33°29'E [obwód chersoński]
Kałusz; Kalush (trl.), Kałusz (trb.); 49°02'N, 24°22'E [obwód iwanofrankiwski] [91, с. 295].

Як можна простежити з наведеного фрагменту Реєстру, у публікації застосовано принцип полонізації щодо традиційних географічних назв. Ті ж з назв, які до традиційних не належать, транскрибовано відповідно до принципів транскрибування загальних назв.

Е. Вішка, аналізуючи польський правопис українських географічних об'єктів, звертає увагу на наступне:

1. Написання географічних назв, віддавна полонізованих, не викликає жодних застережень. Пишемо, отже, *Kijów, Charków, Czernihów, Żytomierz, Lwów, Berdyczów*. Не слід однак вкоренілих у польській мов назв полонізовувати далі, напр., назви містечка *Borszczów* змінювати на *Warszczów*.

2. Слід відкинути наявні полонізовані форми українських географічних об'єктів, перейняті від їхніх російських версій. Треба, отже, писати *Łuhańsk* (в Реєстрі вказано як *Ługańsk* – прим. наша). Назви *Donieck i Odessa* повинні звучати *Doneck i Odesa*, (до цього переліку можна додати *Dniepr* – прим. наша) хоч ці форми й вкоренилися міцно в польській мові.

3. Решту назв подаємо, транскрибуючи їх і надаючи їм польські закінчення, напр., Березівка – *Berezówka* (а не *Brzozówka*); Вільшанка – *Wilszanka* (не *Olszanka*)» [93, с. 468].

Зважаючи на повноту (у публікації наведено назви усіх міст та містечок України, а також областей, районів, географічних регіонів) та актуальність поданих в Реєстрі даних (останнє видання – 2019 р., в якому взято до уваги нещодавні зміни найменувань деяких населених пунктів) щодо відображення українських географічних назв польською мовою, є підстави вважати дану публікацію основним лексикографічним джерелом при здійсненні українсько-польського перекладу топонімів.

До цього джерела відсилає також «Професійний кодекс присяжного перекладача (§ 48, п.2): «Географічні назви, незалежно від того, яким алфавітом

написані [...], слід додавати в тексті перекладу на польську мову відповідно до засад, рекомендованих Комісією зі стандартизації географічних назв за межами Республіки Польща; додатково можна подати запис мовою джерела» [76].

Питання відмінювання непольських назв географічних об'єктів, а також засади утворення від них прикметників, розкрито в праці Г. Ядацької «Культура польської мови» («Kultura języka polskiego») (2005 р.) (при вказуванні прикладів особливу увагу будемо приділяти місцевому відмінку, позаяк в такій формі топоніми фігурують в складі найменувань об'єктів людської діяльності):

- 1) географічні назви, що закінчуються на фонетичну приголосну, загалом відмінюються як іменники чол.р.: *Chocim – w Chocimiu*;
- 2) географічні назви із закінченням -а відмінюються як відповідно до відміни іменників жін.р.: *Odessa – w Odessie; Połtawa – w Połtawie*;
- 3) географічні назви з закінченням на -о, -е передбачають схем відмінювання іменників сер.р.: *Przykarpacie – na Przykarpaciu*;
- 4) нескладені географічні назви множини відмінюються як нечоловічоособові іменники: *Czerniowce – w Czerniowcach, Sumy – w Sumach*;
- 5) у складених географічних назвах відмінюванню підлягає лише другий елемент: *w Tarnopolu, w Użhorodzie*;
- 6) у складних географічних назвах відмінюються обидва елементи: *w Krzywym Rogu, w Kamieńcu Podolskim* [75].

Засади утворення прикметників від назв географічних об'єктів також висвітлено в праці Г. Ядацької:

I. Якщо основа іменника-топоніма закінчується на:

- 1) -d, до неї додається суфікс -dzki: *użhorodzki, brodzki, kirowogradzki*;
- 2) -c, -cz, -k (не -sk), -t, -cja, -ec, -ica, -yca, -ice, до неї додається суфікс -cki: *doniecki, bachmucki, berestecki, buczacki, winnicki*;
- 3) іншу літеру, ніж перелічені вище, додається суфікс -ski: *tarnopolski, odesski, lwowski*.

II. Якщо в закінченні іменника є збіг приголосних, до суфікса додається -ie- між приголосними основи: *dubieński, rówieński*.

III. Якщо географічна назва складається з двох елементів:

1) прикметник + іменник – ці елементи зберігають порядковість, з'єднуються інтерфіксом і доповнюються суфіксом: *białocerkiewski, krzyworoski*;

2) іменник + прикметник – утворюється лише з одного (зазвичай першого) складника назви: *kamieniecki, kamioniecki, białogrodzki, koszyrski* [75, с. 132-136].

При передачі українських власних назв польською мовою слід враховувати наступні засади їх написання, відмінні від правил українського правопису:

1. Написання великої літери: з великої літери пишуться назви державних служб, органів влади, інституцій, шкіл, організацій, товариств, назви музичних, мистецьких та спортивних колективів. Наявні в цих назвах прийменники, сполучники, вирази типу *imienia*, пишуться з малої літери [89].

2. Порядок слів у назві: означення, залежно від того, якісне вони чи класифікуюче, може бути розташоване перед або після означуваного слова. Означення, що характеризує (інформує про якість, зовнішні та внутрішні ознаки), передує означуваному слову, напр., *współczesny uniwersytet*, тоді як означення, що класифікує, уживається після означуваного слова напр., *Uniwersytet Warszawski* [25, с. 315].

Г. Ядацька натомість зауважує, що в сучасній польській мові існують відхилення від цих правил. Так, прикметник *wyższa*, будучи елементом власної назви освітнього закладу, а отже таким, що виконує функцію класифікуючого означення, дуже часто розташовується перед іменником, оскільки після нього зазвичай стоїть друге означення, теж класифікуюче, а поряд вони бути розміщені не можуть (напр., *Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Wyższa Szkoła Filmowa, Wyższa Szkoła Ekonomiczna*) [75, с. 170].

Після здійсненого нами аналізу словникових та довідникових праць, нормотворчих актів, які містять вказівки щодо передачі власних назв польською та українською мовами, можемо зробити висновок, що ані в Україні, ані в Польщі правила відтворення антропонімів та топонімів досі не є досконалыми та вимагають перегляду і доопрацювання.

3. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРИ ТА ПЕРЕКЛАДУ ПОЛЬСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Аналіз найменувань закладів вищої освіти (обер-школонімів) як окремої підгрупи ергонімів, не викликав особливого інтересу дослідників, що цілком зрозуміло. По-перше, кількість цих назв є значно менша в порівнянні з величезною кількістю суб'єктів господарювання, які активно почали з'являтися у 90-их рр. ХХ ст. По-друге, для цих власних назв характерним є своєрідний схематизм, а навіть «семантично-структурна монотонність», особливо в порівнянні з різноманітністю, інноваційністю, структурною і семантичною, яку зафіксовано в інших групах ергонімічних одиниць (напр., закладах сфери обслуговування) [71, с. 169–170].

Розглянемо для початку, які заклади належать до системи вищої освіти в Україні. Згідно з Законом України «Про вищу освіту» (2014 р.) [45], заклад вищої освіти – окремий вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей. Закон України «Про вищу освіту» виділяє наступні три типи закладів вищої освіти: 1) університет, 2) академія, інститут, 3) коледж. Варто зазначити, що попередня версія Закону України «Про вищу освіту» від 2002 року містила наступні типи ЗВО: університет, академія, інститут, консерваторія, коледж, технікум (училище).

Відповідно до польського Закону про вищу освіту та науку (2018 р.) [85], заклад вищої освіти (*uczelnia, szkoła wyższa*) – це організаційна одиниця, державна або приватна, яка діє відповідно до положень Закону про вищу освіту та науку або, у випадку церковних вишів, згідно з урядовою угодою з владою відповідної Церкви. Польським законодавством встановлено наступні назви вишів: 1) політехніка, 2) академія, 3) університет.

Розглянемо по чергово основні структурні типи будови власних назв вишів України та Польщі.

3.1. Аналіз польських ергонімів

Репрезентативною базою в нашому дослідженні стали т.зв. публічні (враховуючи професійні вищі школи) і непублічні вищі, що функціонують на території Республіки Польща. Загалом нами було проаналізовано 374 назви закладів вищої освіти. Джерелом дослідницького матеріалу став електронний реєстр закладів вищої освіти Польщі, розміщений у репозиторії даних про польську науку та вищу освіту – мережі POL-on [86].

Як зазначає польська мовознавиця К. Ковалик, освітні «польські ергоніми відрізняються за кількістю та комбінацією складових елементів у зв'язку з ієрархією назв та різноманітністю престижу типів вишів». Авторка наводить загальну схему назви ЗВО Польщі, яка «піддається різним модифікаціям: базова назва + окреслення профілю + інформація про місцезнаходження + додаткова ВН + ім'я покровителя (патрона). Відмінності в наведеній формулі можуть стосуватися порядковості елементів, мовної форми назви або появи додаткових термінів, що вказують на юридичний статус, приналежність до університету тощо. Серед них є як дво-, так і багатоелементні, а поруч із повною назвою з'являються й аббревіатури, які зазвичай використовуються в неофіційних ситуаціях» [77].

Інший польський науковець, Я. Ілюк, виокремлює подібні складники назв освітніх інституцій, які містять інформацію про: тип школи; місцезнаходження; зв'язок з певним регіоном країни; статус закладу або його підпорядкування; конфесійну приналежність (орієнтацію); патрона (покровителя) або засновника закладу; категорію здобувачів освіти; сферу підготовки [81, с. 47].

У свою чергу, Л. Дацевич, аналізуючи польські найменування ЗВО в структурі ергонімів, зауважує, що «серед давніх або традиційних ергонімів, до яких можна віднести деякі нові назви, що створені на зразок давніх і відносяться до сучасних польських освітніх закладів, переважають більш

прості конструкції, як правило, двослівні, складені з ідентифікуючого елемента (*uniwersytet, akademia*) і другого, у вигляді означення локалізації або присвоєного імені, наприклад, *Uniwersytet Rzeszowski, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Akademia Siedlecka*». Дослідниця звертає увагу на те, що «переважна більшість назв вишів, створених під час політичної трансформації Польщі 90-х рр. ХХ ст., – це багатоеlementні форми, що містять основний апелятивний ідентифікуючий елемент, який інформує про характер називаного об’єкта (найчастіше, як видно з рис. 3.1., це *вища школа, рідко університет, академія*), як правило, з означенням, що визначає галузь підготовки, а іноді й диференціюючі елементи у вигляді антропоніма, увіковічнюючого видатну постать зі світу науки, літератури та/або топоніма, що вказує на територіальне розташування закладу (іноді також у вигляді відтопонімного прикметника, вказуючого на територіальне розташування (напр., *Pomorska..., Górnśląska..., Suwalska...*)» [69, с. 382].

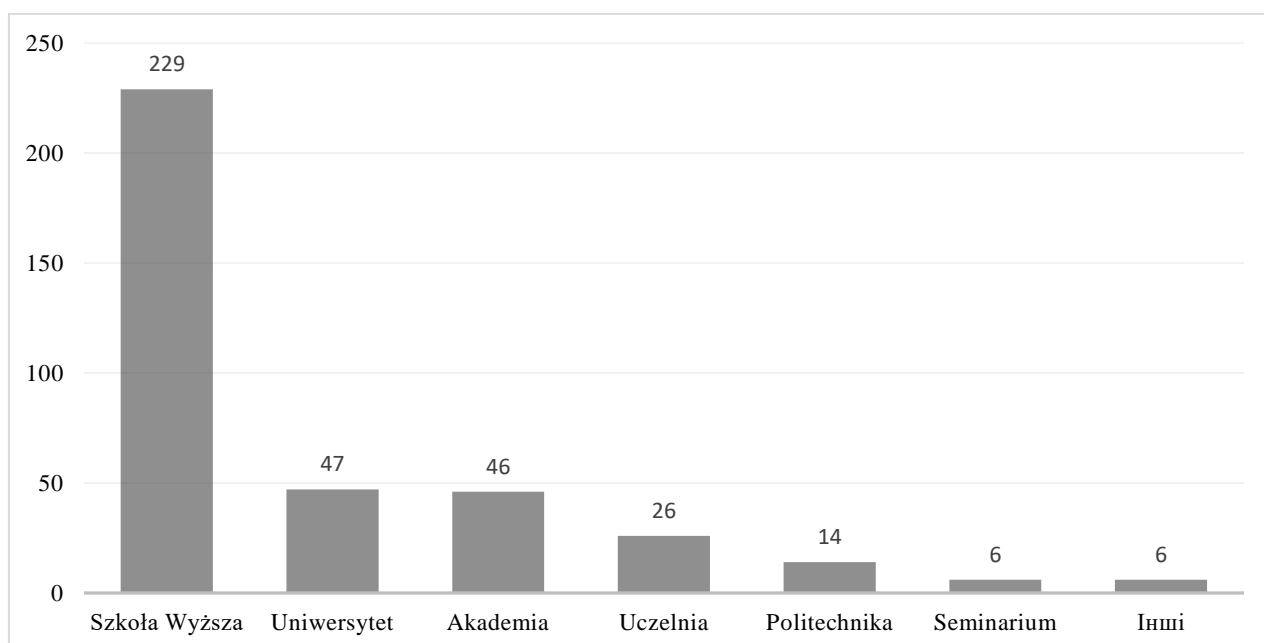

Рис. 3.1. Назви типів закладів вищої освіти Польщі

На основі аналізу назв польських закладів вищої освіти, базуючись на працях Л. Дацевич [69; 70; 71], ми виокремили такі моделі ергонімів-найменувань ВНЗ Польщі:

1) апелятив із вказівкою на позначення типу закладу + означення, що вказує на локалізацію, напр. *Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Rzeszowski,*

Politechnika Białostocka, Politechnika Warszawska, Akademia Siedlecka;

2) апелятив із вказівкою на позначення типу закладу + меморіальний антропонім, наприклад, *Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego;*

3) апелятив із вказівкою на позначення типу закладу + ад'єктив, що окреслює локалізацію + меморіальний антропонім, наприклад, *Akademia Bydgoska im. Kazimierza Wielkiego, Akademia Świętokrzyska im. Jana Kochanowskiego, Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki;*

4) апелятив із вказівкою на позначення типу закладу + ад'єктив, що окреслює локалізацію + обставина місця, наприклад, *Uniwersytet Śląski w Katowicach, Uniwersytet Mazursko-Warmiński w Olsztynie;*

5) апелятив із вказівкою на позначення типу закладу + ад'єктив, що вказує на профіль підготовки, наприклад, *Akademia Techniczno-Humanistyczna;*

6) апелятив із вказівкою на позначення типу закладу + ад'єктив, що вказує на профіль підготовки + топонім, що є вказівкою на місцезосташування, наприклад, *Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Akademia Rolnicza w Lublinie, Akademia Medyczna w Białymstoku, Akademia Muzyczna w Krakowie, Akademia Sztuk Pięknych w Gdańsku, Wyższa Szkoła Administracji Publicznej w Łodzi, Wyższa Szkoła Administracji Publicznej w Białymstoku, Wyższa Szkoła Kupiecka w Łodzi;* + іноді подвійна вказівка на локалізацію (регіон та місто), наприклад, *Pomorska Akademia Pedagogiczna w Słupsku, Pomorska Akademia Medyczna w Szczecinie;*

7) апелятив із вказівкою на позначення типу закладу + ад'єктив, що вказує на профіль підготовки + меморіальний антропонім, наприклад, *Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica, Akademia Medyczna im. Piastów Śląskich;*

8) апелятив із вказівкою на позначення типу закладу + ад'єктив, що вказує на профіль підготовки + меморіальний антропонім + топонім, який є вказівкою на місцезосташування (іноді цей елемент стоїть на початку назви у вигляді відтопонімного прикметника), наприклад, *Akademia Ekonomiczna im. Karola Adamieckiego w Katowicach, Akademia Rolnicza im. Augusta*

Cieszkowskiego w Poznaniu, Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach, Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie, Śląska Wyższa Szkoła Zarządzania im. gen. Jerzego Ziętka, Bielska Wyższa Szkoła Biznesu i Informatyki im. Józefa Tyszkiewicza, Wyższa Szkoła Komunikowania i Mediów Społecznych im. Jerzego Giedroycia w Warszawie;

9) апелятив із вказівкою на позначення типу закладу + ад'єктив, що вказує на профіль підготовки + меморіальний антропонім та подвійна вказівка на місце розташування (означення і обставина), наприклад, *Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Kardynała Augusta Hlonda w Mysłowicach.*

Серед складників у назвах освітніх закладів трапляються елементи, відтворені засобами іншомовної (як правило, латинської) графіки. Найчастіше ними виступають або одиничні історичні антропоніми, які є прізвищами видатних філософів, вчених, або апелятиви, що так чи інакше асоціюються із наукою, напр., *Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania „COPERNICUS” we Wrocławiu”, Akademia Ignatianum w Krakowie, Ateneum – Szkoła Wyższa w Gdańsku, Collegium Humanum – Szkoła Główna Menedżerska, Wyższa Szkoła COSINUS w Łodzi, Wyższa Szkoła Humanitas w Sosnowcu.*

Структура польських духовних закладів освіти (*uczelnie kościelne*) мало чим відрізняється. Вказівкою на позначення типу закладу тут слугують найчастіше апелятиви *інститут* або *семінарія*, в поєднанні з ад'єктивом *теологічний* чи *духовний*, наприклад, *Warszawskie Seminarium Teologiczne.* Значна частина найменувань містить також меморіальний антропонім, наприклад, *Instytut Teologiczny im. św. Jana Kantego w Bielsku-Białej, Wyższa Szkoła Teologiczno-Humanistyczna im. Michała Beliny-Czechowskiego w Podkowie Leśnej.* Усі без винятку назви містять вказівку на місцерозташування закладу у вигляді топоніма чи відтопонімного прикметника.

Частоту наявності окремих елементів в найменуваннях польських закладів вищої освіти добре видно на рис. 3.2.

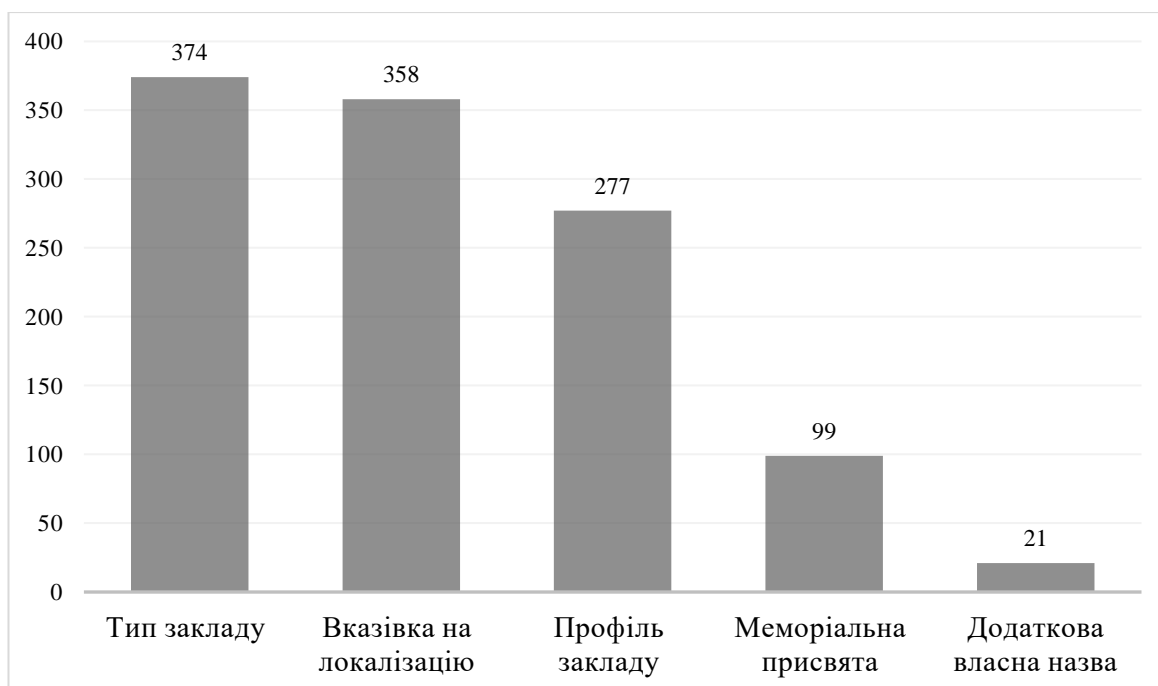

Рис. 3.2. Компоненти, що входять до складу найменувань ЗВО Польщі

Найменування вишів Польщі мають повні, описові назви та, зазвичай, їхні скорочені форми, наприклад, *Uniwersytet Warszawski – UW*, *Uniwersytet Mikołaja Kopernika – UAM*. У випадку не надто складних (розбудованих) традиційних назв скорочення можна легко розшифрувати, тоді як розшифрування абревіатур багатоеlementних назв університетів, заснованих протягом останніх десятиліть, спричиняє значні труднощі [69, с. 382–383].

Розглянувши наведений матеріал, можна зробити висновки, що найменування польських закладів вищої освіти переважно довгі або дуже довгі, дво- або багатоеlementні і, як правило, містять інформацію про місцерозташування, а також профіль підготовки, тобто характер діяльності ЗВО.

3.2. Структура назв українських вишів

У зв'язку з великою кількістю закладів вищої освіти, що діють на території України, аналіз їх найменувань має вибірковий характер. Матеріал дослідження складають 455 назв українських вишів державної, комунальної та приватної форм власності. До аналізу не включено ергоніми на позначення наукових установ та закладів передвищої професійної освіти. Робота, таким

чином, охоплює університети, академії та інститути. Джерелом дослідницького матеріалу став реєстр закладів вищої освіти, розміщений у Єдиній державній електронній базі з питань освіти [47] Міністерства освіти і науки України.

Найменування українських освітніх установ, що належать до вищої освіти, ще більшою мірою, ніж серед польських вишів, відзначаються різноманіттям моделей, якщо йдеться про наявність інформаційних і диференційних елементів, а також порядковістю цих елементів у складі назви.

Переважають обер-школоніми у вигляді розбудованих форм. Усі вони містять основний апелятивний ідентифікуючий елемент (див. рис.3.4.), який інформує про характер названого об'єкту: *університет, академія, інститут*, при чому останні – інститути – іноді становлять складову частину більших освітніх установ. У цьому випадку у складі таких найменувань ЗВО виступають одразу два апелятиви на позначення типу закладу, наприклад, *Одеський інститут Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»*, *Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*. Проте часто інститути є окремими, самостійними одиницями (*Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут*).

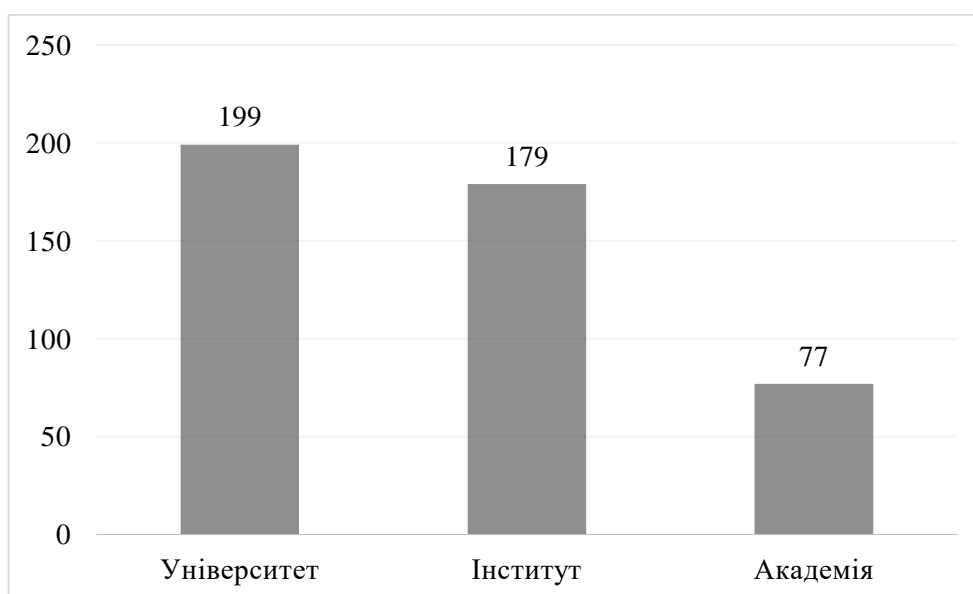

Рис. 3.3. Назви типів закладів вищої освіти України

Іншими обов'язковим елементами в складі найменувань українських вишів є ад'єктив на позначення профілю чи обсягу підготовки та топонім або відтопонімний прикметник на позначення місцезнаходження закладу. Так, у багатокомпонентних назвах можуть міститись: означення (ад'єктив) з вказівкою на локалізацію, наприклад, *київський, одеський, чернівецький*.

Крім обов'язкових елементів, ВН ЗВО містять і додаткові складники – інформаційні або деференціюючі. Значна кількість назв українських вишів, зокрема кожен четвертий, має антропонім-меморативну присвяту, найчастіші з яких: *Тараса Шевченка, Івана Франка, Богдана Хмельницького* та ін.

Як уже згадувалось, ергоніми, що ідентифікують назви закладів вищої освіти України, є структурно розбудованими, і містять від трьох (напр., *Хмельницький національний університет, Військова академія (м. Одеса), Міжнародний гуманітарний університет*) до навіть понад десяти (напр., *Хмельницький інститут імені Блаженнішого Володимира, Митрополита Київського і всієї України Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»*).

Нижче представляємо типи моделей найменувань українських закладів вищої освіти в залежності від типу і порядковості складових елементів:

1) відтопонімний прикметник із вказівкою на локалізацію + означення, що вказує на національний характер: *національний*; або на власність: *державний, комунальний, муніципальний* (окрім того, трапляються поодинокі назви з окресленням *європейський, східноєвропейський* та ін.) + окреслення профілю підготовки (*медичний, економічний, культури і мистецтв*) + апелятив на позначення типу закладу (*університет, академія, інститут*), закладу (+ антропонім-меморативна присвята), напр., *Миколаївський національний аграрний університет; Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової*.

Функціонують також назви за тією ж моделлю, але без позначення локалізації: *Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Національний фармацевтичний університет, Національний авіаційний університет*;

2) відтопонімний прикметник, що вказує на місцезнаходження + означення з вказівкою на профіль підготовки + апелятив на позначення типу закладу, напр. *Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Черкаська медична академія, Львівський торговельно-економічний університет*;

3) відтопонімний прикметник, що вказує на місцезнаходження + означення, що вказує на підпорядкування або власність + апелятив на позначення типу закладу (+ іноді антропонім-меморативна присвята), напр., *Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Хмельницький національний університет, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка*;

4) означення, що вказує на місцезнаходження + означення, що вказує на підпорядкування або власність + апелятив на позначення типу закладу + апелятив із вказівкою на профіль підготовки (+ антропонім-меморативна присвята), напр., *Одеська національна академія харчових технологій, Одеська державна академія будівництва та архітектури, Донбаська національна академія будівництва і архітектури, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтва.*

Зауважимо, що для позначення місцезнаходження не завжди використовуються ойконімічні назви, наприклад, *Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту, Донбаська державна машинобудівна академія, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського.*

Окрім перерахованих моделей, із позначенням локалізації освітньої установи функціонує кільканадцять назв, що містять додаткову інформацію щодо напрямку підготовки, наприклад, *Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу.*

Державна належність, виражена прикметником *український*, функціонує в багатьох назвах, у поєднанні з різними комбінаціями найменувань: *Українська академія перукарської майстерності та декоративної косметики Київського університету культури, Українська військово-медична академія, Український інститут розвитку фондового ринку, Українська академія друкарства, Український державний університет залізничного транспорту.*

Незначна кількість обер-школонімів містить інформацію про належність до держави у вигляді іменника-топоніма *Україна* в кінці оніма або перед словокомплексом меморіального характеру: *Національний університет біоресурсів і природокористування України, Національний університет фізичного виховання і спорту України, Національна музична академія України імені П.І. Чайковського.*

Міжнародний характер частини українських вишів сигналізований у назвах: *Міжнародний гуманітарний університет, Вищий навчальний заклад «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародна академія екології та медицини», Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний інститут бізнесу», Приватний заклад вищої освіти «Міжнародний європейський університет», Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет».* Як можна зауважити, переважно ця модель стосується закладів, що належать до приватної власності. Можна припустити, що означення *міжнародний, європейський* у назвах приватних ЗВО є комерційним ходом для привернення уваги здобувачів освіти

Окрім зазначених вище окреслень на позначення «міжнародності» освітнього закладу, трапляються назви, що підкреслюють співпрацю вишу з іншими країнами: *Приватний вищий навчальний заклад-інститут «Українсько-американський університет Конкордія», Приватне акціонерне товариство «Українсько-Польський вищий навчальний заклад «Центрально-Європейський університет».* Посилання на іншу національність знайшло своє відображення в назві *Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II.*

Особливу групу складають обер-школоніми, які Л. Дацевич умовно називає близькоурядовими [71, с. 177] (загальноурядові, міністерські, президентські, державних служб). Обов'язковими елементами цих установ є ідентифікуючий елемент, що визначає профіль освіти та назву державної структури, до якої належить даний університет або при якій він функціонує. Розташування вказаних складових компонентів в окремих назвах різноманітне: *Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького, Національна академія державного управління при Президентіві України, Державний навчально-науковий заклад післядипломної освіти «Дипломатична академія України імені Геннадія Удовенка при Міністерстві закордонних справ України», Тернопільський національний медичний університет імені І.Я. Горбачевського Міністерства охорони здоров'я України, Національна академія Служби безпеки України, Академія Державної пенітенціарної служби, Донецький юридичний інститут МВС України.*

Духовні освітні заклади представляють наступні структури: *Вищий навчальний заклад «Український католицький університет», Релігійна організація «Вищий духовний навчальний заклад «Таврійський християнський інститут», Київська православна богословська академія.*

Проведений аналіз доводить, що найменування польських і українських закладів вищої освіти мають як схожі, так і відмінні риси. Як взірць теоретично можна взяти такі назви, які містять інформацію про профіль навчання та місцезнаходження, як от *Житомирський національний агроекологічний університет* та *Wyższa Szkoła Administracji Publicznej w Białymstoku*. Ці назви репрезентують значний відсоток найменувань вишів в обох країнах.

З упевненістю можна ствердити, що розбудована структура обер-школонімів характерна рівною мірою для України і для Польщі. Розмаїття в найменуваннях спричинене, зокрема, як слушно зазначає Л. Дацевич [71, с. 172], необхідністю розрізнення при великій кількості освітніх установ в одному місті.

Якщо порівнювати моделі побудови онімів на позначення ЗВО, то принципова різниця стосується порядковості окремих елементів, які становлять назву закладу. У польських найменуваннях характерний такий порядок слів: апелятив на позначення типу закладу освіти (uniwersytet, akademia, wyższa szkoła та ін.), який найчастіше стоїть на першому місці + означення, що вказує на профіль підготовки + означення-топонім з вказівкою на місцерозташування вишу (іноді вказівка на локалізацію виступає у вигляді відтопонімного прекметника на початку назви).

У свою чергу, для українських найменувань найбільш типовою є наступна структура: означення, що вказує на місцерозташування ЗВО + означення, що вказує на державну приналежність + означення, що вказує на профіль підготовки + апелятив на позначення типу закладу освіти.

Практично кожна назва освітньої установи в Україні містить перераховані складові елементи. Рідше трапляється дещо інший порядок, коли вказівка на локалізацію у формі топоніма розміщена вкінці багатокomпонентного оніма. Ще раз зазначимо, що саме така порядковість простежується в більшості найменувань польських ЗВО.

Серед українських традиційних апелятивів на позначення типу закладу характерними є *університет, інститут, академія*. У Польщі натомість домінують назви: *університет, академія, політехніка*, але передусім, серед нещодавно заснованих, – *вища школа*.

Нерідко при присвоєнні українському ЗВО вищого рівня акредитації, що впливає на назву (наприклад, з інституту в університет), зберігається попередня назва в складі нового найменування, враховуючи престижність старого найменування та попередньо здобутий, іноді протягом століть, авторитет. Як наслідок, повстають обер-школоніми з використанням в назві одного вишу двох апелятивів, ідентифікуючих тип закладу, наприклад, *Національний університет «Києво-Могилянська академія»*, *Національний університет «Острозька академія»*, чого не спостерігаємо серед назв освітніх закладів Польщі. Погоджуємось тут із думкою Л. Дацевич [71, с. 173], яка зазначає, що такого типу пропріальні сполучення явно не

виконують принципу мовної економії, при цьому не несуть жодної важливої додаткової інформації та є інформаційно перевантаженими.

Відзначимо також, що спільною, характерною як для українських, так і для польських ергонімів, рисою є наявність у складі найменувань меморіальних антропонімів, тобто імен тих, на чию честь названі ці заклади: видатних людей зі світу науки, літератури, мистецтва, історичних постатей.

Польські ергоніми, зауважимо, рідко містять інформацію про власність або належність, тоді час як для назв українських закладів державної форми власності цей елемент (найчастіше у вигляді означення *державний, національний*) є фактично обов'язковим.

Найменування українських та польських вишів відрізняє також правопис. Всі елементи в польських назвах пишуться з великої літери, тоді як в українських – лише перший елемент та, традиційно, топоніми (ойконіми) і антропоніми, якщо такі входять до складу найменування освітньої установи.

Таким чином, проведений аналіз показав, що в переліку ергонімів, що ідентифікують заклади вищої освіти України та Польщі, окремі моделі найменувань відрізняються між собою кількістю складових елементів і їхньою порядковістю. Переважна більшість таких номінацій є багатокомпонентними конструкціями, складники яких вказують і на місцерозташування, і на профіль підготовки майбутніх спеціалістів.

3.3. Особливості перекладу найменувань закладів вищої освіти польською та українською мовами

На матеріалі перекладів найменувань закладів вищої освіти Польщі розглянемо способи відтворення ергонімів, виділимо найбільш вживані стратегії та, передусім, дослідимо ці переклади з погляду дотримання наявних норм і правил.

Із метою оцінки правильності передачі назв польських ВНЗ українською мовою було проаналізовано 136 ергонімів. Основним джерелом стали офіційні інтернет-сторінки освітніх закладів Польщі, які містили українську мовну версію сайту. Додатково назви вишів взято з відповідних статей

інтернет-енциклопедії Вікіпедія. Деякі назви почерпнуто зі статутів освітніх закладів.

Ураховуючи, що варіанти відтворення ергонімів для їхнього дослідження взято з різних ресурсів, назви деяких ЗВО представлено у двох, а іноді трьох варіантах, якщо на сайті та у Вікіпедії запропоновано відмінні версії. Зазначимо також, що непоодинокими є випадки, коли на тій самій сторінці українське найменування освітнього закладу в різних вкладках передане по-іншому.

Серед проаналізованих нами найменувань можемо виокремити такі, відтворення структури яких у вихідній і в цільовій мові: повністю збігається, частково збігається, а також варіативність структур, які не суперечать нормам передачі в українській та польській мовах і є лише більш притаманними нормам однієї з них (на цьому етапі аналізу не беремо до уваги усі інші аспекти передачі представлених найменувань – граматична, орфографічна невідповідність і ін.):

а) назва повністю зберігається (без зміни порядку слів) (див. табл. 3.1.)

Таблиця 3.1.

Зіставлення найменувань, у яких після перекладу
назва зберігаються повністю

Назва польською мовою	Перекладена назва українською мовою
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie	Вища школа економіки і інновацій в Любліні
Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego	Краківська Академія ім. Анджея Фрича Моджевського
Prywatna Wyższa Szkoła Ochrony Środowiska w Radomiu	Приватна Вища Школа Охорони Середовища в Радомі
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu	Університет імені Адама Міцкевича у Познані
Wyższa Szkoła Ekologii i Zarządzania w Warszawie	Вища школа екології і управління у Варшаві
Wyższa Szkoła Zarządzania Ochroną Pracy w Katowicach	Вища школа управління охороною праці у Катовіцах

б) назва частково зберігається (непрямий або частково збережений порядок слів) (див. табл. 3.2.):

Таблиця 3.2.

Зіставлення найменувань, в яких після перекладу
назва зберігаються частково

Назва польською мовою	Перекладена назва українською мовою
Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie	Західнопоморський технологічний університет у Щецині
Wyższa Szkoła Technologii Informatycznych w Katowicach	Вища Школа Інформаційних Технологій в Катовіце
Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku	Вища Економічна Школа у Білостоці
Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy	Технологічно-природничий університет імені Яна та Єнджея Снядецьких у Бидгощі
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu	Природничий університет у Вроцлаві

в) варіативні способи передачі ергонімів, які не суперечать нормам передачі в українській та польській мовах (див. табл. 3.3.):

Таблиця 3.3.

Зіставлення найменувань, перекладених за нормами
української і польської мови

Назва польською мовою	Перекладена назва українською мовою
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie	Економічний університет у Кракові
	Краківський економічний університет
Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie	Університет музики Фридерика Шопена
	Музичний університет Фридерика Шопена
Gdański Uniwersytet Medyczny	Гданський медичний університет
	Медичний університет у Гданську
Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie	Гірничо-металургійна академія імені Станіслава Сташиця
	Краківська гірничо-металургійна академія ім. С. Сташиця

Зауважимо, що назв, які при перекладі з польської мови на українську не підлягають трансформації, менше порівняно з тими найменуваннями, де такі зміни мусять відбутися з огляду на відмінність, зокрема у правилах порядку розташування слів чи в засадах відмінюваності або невідмінюваності окремих з них.

Серед досліджених найменувань, за нашою оцінкою, аж 45 % назв викликає сумніви щодо правильності перекладу в зв'язку з наявністю в них перекладацьких помилок, таких як формальні, фактичні, синтаксичні, орфографічні і граматичні.

1. Формальні помилки.

Найчастішою формальною помилкою, допущеною в перекладі найменувань польських вузів на українську мову, є опущення окремих елементів назви, таких як:

– вказівка на місцезнаходження освітнього закладу, напр.: *Гірничо-металургійна академія імені Станіслава Сташиця (Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w **Krakowie**)*, *Театральна академія імені Александра Зельверовича (Akademia Teatralna im. Aleksandra Zelwerowicza w **Warszawie**)*, *Collegium Civitas (Collegium Civitas w **Warszawie**)*;

– назва патрона, напр.: *Музична академія в Лодзі (Akademia Muzyczna im. **Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów** w Łodzi)*, *Вроцлавський медичний університет (Uniwersytet Medyczny im. **Piastów Śląskich** we Wrocławiu)*, *Сільськогосподарський університет у Кракові (Uniwersytet Rolniczy im. **Hugona Kollątaja** w Krakowie)*;

– вказівка на місцезнаходження і назва патрона, напр.: *Верхньосілезька вища торгівельна школа (Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. **Wojciecha Korfantego** w Katowicach)*;

– профіль закладу та належність до власності держави, напр.: *Державний Університет в Ельблонзі (**Państwowa** Wyższa Szkoła **Zawodowa** w Elblągu)*.

М. Ломз'як, аналізуючи переклад назв ЗВО Польщі на німецьку мову, зазначає з цього приводу: «Повна назва ВНЗ виконує ідентифікаційну функцію, тому не можна пропускати окремі компоненти найменування при його перекладі, трактуючи їх як менш важливі в ідентифікації закладу. Крім того, варто врахувати, що в Польщі функціонує багато назв з однаковим компонентом, що вказує на тип вузу та його профіль, напр., Wyższa Szkoła Handlowa, тому опущення, наприклад, топоніма повністю унеможливило його локалізацію, а тим самим ідентифікацію. Опущення при перекладі

компонентів найменування, які містять важливу інформацію і мають еквіваленти в мові перекладу, можна трактувати як відсутність точності по відношенні до оригіналу» [81, с. 47].

Водночас, А. Кубацький зазначає, що «в деяких назвах опущення елемента, напр., того, який вказує на зв'язок з регіоном, є виправданим із метою уникнення повторення, якщо, наприклад, географічна назва присутня в оригінальній назві інституції як в прикметниковій, так і в іменниковій формі, але не має прикметникової форми в перекладеній назві» [78]. Описаний варіант передачі назви українською мовою знаходимо серед аналізованих нами найменувань: *Bielska Wyższa Szkoła im. Józefa Tyżkiewicza w Bielsku-Białej* – Бельська Вища Школа ім.Ю.Тышкевича; *Budgoska Szkoła Wyższa w Bydgoszczu* – Бидгоська Вища Школа.

«З іншого боку, – пише М. Ломз'ік, – також розширення перекладу додатковими елементами порушує принцип точності, позаяк перекладача можна звинуватити в надінтерпретації» [81, с. 47]. Таку ситуацію ілюструє наступний приклад, у якому передану українською мовою назву розширено топонімом, відсутнім в вихідній мові: *Вища школа педагогічних наук у Варшаві (Wyższa Szkoła Nauk Pedagogicznych)*.

2. Змістові помилки.

Наступну групу складають переклади, які містять змістові помилки, тобто при передачі змінюється значення окремих компонентів назви.

Так, назву *Wyższa Szkoła Inżynierii i Zdrowia w Warszawie* перекладено як *Університет інженерії і охорони здоров'я у Варшаві*. На нашу думку, в цьому випадку неправильно перекладено елемент, який вказує на профіль закладу, зокрема *zdrowie* при відтворенні українською мовою відображено як *охорона здоров'я*, що є різними поняттями.

Іншим прикладом змістової помилки є назва *Університет Інформаційних Технологій та Менеджменту в Жешуві* (в оригіналі *Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie*). Тут спостерігаємо непотрібну заміну слів (*informatyka* – *інформаційні технології*; *zarządzanie* – *менеджмент*), аналогічні (співзвучні) яким є в українській мові (*інформатика, управління*).

У назві *Вроцлавський Університет Економіки та Бізнесу (Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu)* початково прикметникове означення (*ekonomiczny*), що вказує на профіль закладу, змінено на іменникове (*економіки*) та додано ще одне означення (*бізнесу*), чим фактично розширено профіль закладу порівняно з оригінальною назвою. Окрім того, тут допущено орфографічну помилку – замість *У* вжито латинську *У*.

3. Синтаксичні помилки.

Наступна категорія охоплює помилки, які є наслідком незнання або ж ігнорування будови найменувань у цільовій мові.

Прикладом відтворення в найменуванні порядку слів, характерного для польської мови, але такого, що не відповідає українським мовним нормам, є переклад назви *Wyższa Szkoła Inżynieryjno-Ekonomiczna w Rzeszowie* – *Університет Інженерно-Економічний у м. Жешув* (що цікаво, на інтернет-сторінці закладу, поряд із зазначеною, фігурує з інша версія перекладу, а саме *Вища інженерно-економічної школа*).

4. Орфографічні помилки.

Найбільше порушень при передачі назв польських ЗВО українською мовою відноситься до недотримання орфографічних засад. Причиною цього є суттєва відмінність у правилах вживання великої і малої літери, що діють в правописі обох мов. Як нами вже зазначалось, в польській мові усі елементи власних назв інституцій (окрім прийменників, сполучників та слів типу *імені*) пишуться з великої літери. Звідси численні помилки при відтворенні назв ВНЗ українською мовою: *Університет Підприємництва та Адміністрації у Любліні (Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie)*, *Вища Економічна Школа у Білостоці (Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku)*, *Університет Екології і Управління у Варшаві (Wyższa Szkoła Ekologii i Zarządzania w Warszawie)*.

5. Граматичні помилки.

Серед проаналізованих перекладів знайдено чимало прикладів, у яких присутні граматичні помилки. Стосуються вони передусім неправильного відмінювання (або ж навпаки – залишення невідміненими) окремих компонентів назви освітньої інституції.

Найбільше помилок виявлено при відтворенні тих елементів найменувань, які є вказівкою на локалізацію закладу. Як можна переконатися з прикладів, наведених нижче, майже в усіх зафіксованих випадках польські ойконіми із закінченням *-ice*, *-use*, *-se*, передано неправильно: *Сілезька Вища Медична Школа в Катовіце*, *Медичний університет Сілезії в Катовіцах*, *Економічний університет у Катовіце*, *Вища Школа Інформаційних Технологій в Катовіце*, *Природничо-гуманітарний університет у Седльце*, *Вища Школа Економіки, Права та Медичних Наук ім. проф. Едварда Ліпінського у Кельцах*.

Варто нагадати, що такі слов'янські географічні назви при відтворенні українською мовою набувають закінчення *-ці* і відмінюються аналогічно до українських назв місцевостей із тим же закінченням (напр., *Мисловиці* – в *Мисловицях*). З усіх аналізованих нами найменувань знайдено лише два приклади коректного відтворення топоніма з таким закінченням: *Університет імені Яна Кохановського в Кельцах*, *Сілезький університет у Катовицях*.

Зафіксовано також помилки у передачі топонімів в складі наступних найменувань: *Вища Школа Фінансів і Права в Бельсько-Бялей* (правильно *Вища школа фінансів і права в Бельсько-Білій / Бельско-Б'ялій*), *Університет Права і Адміністрації в Жешові* (правильно *Університет права і адміністрації в Жешуві*), *Куявська вища школа у Влоцлавку* (правильно *Куявська вища школа у Влоцлавеку*).

Такі помилки, очевидно, виникають через мовну інтерференцію, калькування з польської мови способу відмінювання іменників із аналогічними або подібними закінченнями. Можемо також припустити, що причиною деяких із зафіксованих нами помилок є невідстежування змін у правилах відтворення іноземних власних назв українською мовою. Йдеться, зокрема, про лише нещодавно (2019 р.) введені до УП зміни щодо відмінюваності слов'янських назв міст, які в оригіналі мають закінчення *-ice*, *-use*, *-se* (згідно з попередніми редакціями правопису, такого типу назви не відмінювались).

Дискусійним питанням залишається правильність використання у назвах освітніх інституцій транскрибованих або ж традиційних форм топонімів / відтопонімних ад'єктонімів, таких як Жешув чи Ряшів (*Ряшівська політехніка ім. Ігнатія Лукасевича, Університет Інформаційних Технологій та Менеджменту в Жешуві*), *Лодзький університет* чи *Лодзинський* і ін., про що детальніше ми писали вище.

Єдина стратегія роботи з географічними назвами при перекладі найменувань закладів освіти також відсутня. Так, прийменник у поєднанні з назвою міста перекладається кількома способами:

1) дослівно, за допомогою прийменника *в(у)* + топонім в місцевому відмінку (*w Warszawie – у Варшаві; we Wrocławiu – у Вроцлаві*);

2) за допомогою конструкції *в місті* + топонім в називному відмінку (*w Zamościu – в місті Замость; w Katowicach – в місті Катовіце*);

3) за допомогою скорочення *в м.* + топонім в називному відмінку (*w Radomiu – в м. Радом*).

Окрім того, у деяких назвах прийменник не використовується взагалі, а топонім вказано в називному відмінку і винесено в дужки: *w Łodzi – (Łódź)*, *w Lublinie – (Lublin)*. Частим при відтворенні назви цільовою мовою є, як уже зазначалось, опущення елемента, що вказує на локалізацію закладу.

Перераховані маніпуляції із топонімами у складі власних назв на позначення освітньої інституції використовуються, ймовірно, з метою уникнення «проблемного» відмінювання назви міста, в якому базується дана освітня установа.

Аналізуючи варіанти передачі польських назв закладів вищої освіти українською мовою, неможливо не звернути увагу на різноманіття еквівалентів для основного елемента в складі освітніх інституцій – апелятива на позначення типу закладу. Йдеться про слова /словокомплекси *szkoła wyższa, uczelnia* та *politechnika*, що не мають однозначних відповідників серед тих типів закладів, які функціонують в системі вищої освіти України.

У зіставлених нижче назвах (табл. 3.4., 3.5., 3.6.), які містять зазначені компоненти, та їхніх перекладах ми намагалися показати варіативність еквівалентів одного і того ж апелятиву в цільовій мові.

Варто звернути увагу на те, що у вихідній мові компонент *szkoła wyższa* (або *wyższa szkoła* в тому випадку, якщо у назві присутні два або більше означення) є нерозривним, тоді як у цільовій – українській – мові обидва елементи цього словосполучення рідко зберігають «сусідство».

Таблиця 3.4.

Еквіваленти перекладу українською мовою словокомплексу
szkoła wyższa в складі назв польських вузів

Назва польською мовою	Перекладена назва українською мовою
Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa w Bydgoszczy	Куявсько-Поморська Вища Школа в Бидгощі
Lingwistyczna Szkoła Wyższa w Warszawie	Вища лінгвістична школа в Варшаві
Międzynarodowa Wyższa Szkoła Logistyki i Transportu we Wrocławiu	Міжнародний Університет Логістики та Транспорту у Вроцлаві
Państwowa Wyższa Szkoła Techniczno-Ekonomiczna im. ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu	Державна Вища Технічно-Економічна Школа в Ярославі
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu	Державна Вища Школа Професійної Освіти ім. Ангелуса Сілезіуса
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie	Вища Державна Професійна Школа в Холмі
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Elblągu	Державний Університет в Ельблонзі
Śląska Wyższa Szkoła Medyczna w Katowicach	Сілезька Вища Медична Школа в Катовіце
Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego "Apeiron" w Krakowie	Коледж громадської та індивідуальної безпеки „Apeiron” в Кракові
Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku	Вища Економічна Школа у Білостоці
Wyższa Szkoła Turystyki i Ekologii w Suchej Beskidzkiej	Університет Туризму і Екології
Wyższa Szkoła Humanitas w Sosnowcu	Університет Humanitas (WSH) в Сосновці

Ту ж ситуацію спостерігаємо при відтворенні елементу *politechnika* (див. табл. 3.5.).

Таблиця 3.5.

Еквіваленти перекладу українською мовою апелятива
politechnika в складі назв польських вузів

Назва польською мовою	Перекладена назва українською мовою
Politechnika Częstochowska	Ченстоховський політехнічний університет
Politechnika Gdańska	Гданська політехніка
Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki	Краківська політехніка імені Тадеуша Костюшка
Politechnika Lubelska	Люблінська Політехніка
Politechnika Łódzka	Лодзький технічний університет
	Лодзька політехніка
Politechnika Opolska	Опольський Політехнічний Університет
Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukasiewicza	Ряшівська політехніка ім. Ігнатія Лукасевича
Politechnika Warszawska	Варшавська політехніка

Перекладів назв із апелятивом *uczelnia* знайдено небагато, але навіть тут, як бачимо, немає єдиного варіанту його передачі (табл. 3.6.).

Таблиця 3.6.

Еквіваленти перекладу українською мовою апелятива
uczelnia в складі назв польських вузів

Назва польською мовою	Перекладена назва українською мовою
Państwowa Uczelnia Zawodowa im. prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu	Державний Вищий Професійний Інститут ім. проф. Станіслава Тарновського
Uczelnia Państwowa im. Szymona Szymonowica w Zamościu	Державний університет ім. Шимона Шимоновича в м. Замость

Отже, можна виокремити такі варіанти відтворення складових *szkoła wyższa* / *uczelnia* / *politechnika*: 1) дослівна передача (вища школа, політехніка); 2) пошук ближчого чи дальшого еквіваленту в системі освіти і культурі цільової мови (коледж, інститут, університет). Зауважимо, що статистично в дослідженому матеріалі переважає перший спосіб передачі українською мовою даного словосполучення.

У випадку вибору останнього еквіваленту – університет – маємо певні застереження, позаяк вважаємо, що таке окреслення може ввести адресата перекладу в оману. Поділяємо думку Л. Зелінського, який, аналізуючи відтворення назв польських освітніх інституцій із апелятивом *szkoła wyższa*

англійською мовою, стикається з аналогічним різноманіттям еквівалентів цього типу закладів і доходить висновку, що «при відтворенні зазначеної групи слів ми повинні в цільовій мові намагатися дійти до єдиного відповідника і до обмеження повної свободи» [94, с. 228].

Л. Зелінський виділяє також причини і джерела різнорідності еквівалентів: «бажання досягнути маркетингового ефекту (незважаючи на пропозиції фахівців, обирається інша назва, щоб таким чином піднести престижність закладу); недостатня компетентність перекладачів, часто, у випадку приватних ЗВО, працівників даного закладу, які в професійному житті не займаються перекладами; відсутність єдиних діючих еквівалентів для окремих типів ЗВО в Польщі» [94, с. 228].

Автор пропонує шляхи виходу із ситуації з різноманіттям відповідників: «Можливо хорошим вирішенням було б законодавче введення еквівалентів назв окремих типів ЗВО [...]. Другим способом уніфікації пануючого хаосу могло б бути встановлення «згори» відповідника для всіх зареєстрованих в Польщі вузів, тому що процес уніфікування «знизу» номенклатури, що використовується в перекладах, скоріш за все неможливий» [94, с. 229].

Розглянувши шляхи відтворення українською мовою польських ергонімів на позначення найменувань закладів вищої освіти, доходимо висновків, що переклад цих ергонімних одиниць здійснюється за допомогою транскрипції, транслітерації та традиційного відображення окремих елементів (використовується при передачі деяких географічних назв).

Відсутність інформаційної бази, яка б містила українські відповідники назв польських освітніх закладів, аналогічної до тієї, що існує англійською мовою, а також неоднотайність підходу до передачі польських ергонімів українською мовою призводять до появи кількох варіантів еквівалентів одного елементу. Наявні переклади часто передаються із помилками, причиною чого є недостатня опрацьованість норм відтворення топонімів та антропонімів, а також необізнаність перекладачів з уже наявними нормами. У зв'язку з цим, необхідність критично підходити до перекладів, знайдених в інтернеті, зокрема й на сторінках конкретних інституцій, та ретельно перевіряти їх правильність.

ВИСНОВКИ

Останні десятиліття в лінгвістиці позначені стрімким розвитком кількості онімів на позначення назв організацій, виробничих і суспільних об'єктів. Попри значну зацікавленість питаннями ергонімії багатьма вченими, наразі залишаються невирішеними навіть фундаментальні теоретичні проблеми, тісно пов'язані з терміносистемою ергоніміки.

Із початком студіювань ономастичної категорії, крім терміна ергонім, радянські, а згодом українські, білоруські та російські науковці використовували й інші термінопозначення, зокрема ергонізм, урбонім, урбанонім, ктематонім, фірмонім, ойкодомонім, мікротопонім, що по-різному враховували специфіку ергоніма. Виявлено, що західнослов'янські ономасти нарівні з ергонімом послуговуються терміном інституціонім.

Засадничою є відмінність поглядів східно- та західнослов'янських мовознавців й щодо місця ергонімів в системі власних назв. Українські, російські та білоруські дослідники розташовують ергоніми в одному ряді з такими онімними класами, як антропоніми чи топоніми. Натомість, чеські, словацькі та польські науковці назви організацій та інституцій відносять, на рівні з кільканадцятьма іншими назвами неживих реалій, до розряду хрематонімії як окремого класу онімів.

Серед українських та зарубіжних ономастів немає одностайності й щодо визначення терміну *ергонім*. Одні дослідники наполягають на тому, що ця ономастична одиниця включає в себе лише ділові об'єднання людей, тоді як більшість мовознавців, зокрема українських, сходяться на думці, що ергоніми – це ВН будь-якого об'єднання людей: організацій, установ, закладів і т. д. різного спрямування.

Ономасти виокремлюють структурну, мотиваційну, денотатно-номінативну класифікації ергонімів. Найбільш прийнятна в сучасних умовах продуктивного ергонімотворення, на нашу думку, класифікація за провідною функцією, згідно з якою ергоніми розподіляють на колективоніми,

конфедеранціоніми і пресулатоніми.

Зазначені розряди ергонімних одиниць мають багату структурну розгалуженість. Зокрема, для ідентифікації власних назв освітніх установ вживається термін *школонім* як один з різновидів колективонімів. З метою розрізнення номінацій освітніх установ різних типів використовується більш детальна градація школонімів, в межах якої оніми на позначення закладів вищої освіти позначають терміном *обер-школоніми*.

Проведений нами аналіз найменувань українських та польських вишів засвідчив, що переважна більшість таких номінацій є багатоконпонентними конструкціями. Типова структура власних назв вітчизняних закладів вищої освіти має таку структуру: означення, що вказує на місцерозташування ЗВО + означення, що вказує на державну приналежність + означення, що вказує на профіль підготовки + апелятив на позначення типу закладу освіти (університет, академія, інститут).

Найменування польських вишів найчастіше включають такі компоненти: апелятив на позначення типу закладу освіти (*wyższa szkoła, uniwersytet, akademia*), який найчастіше стоїть на першому місці + означення, що вказує на профіль підготовки + означення-топонім з вказівкою на місцерозташування вишу (іноді вказівка на локалізацію виступає у вигляді відтопонімного прекметника на початку назви).

Здійснений аналіз показує наявність подібних рис і розбіжностей в ергономії сфери вищої освіти Польщі та України. Встановлена нами загальна тенденція номінації полягає у використанні опорного апелятива, найчастіше університет / академія, у поєднанні з означеннями щодо місцезнаходження та характеру освітньої діяльності. Спільною рисою для ергонімів на позначення освітніх організацій обох країн є поширення меморіальних антропонімів як складників досліджуваних ергонімних одиниць.

Серед відмінностей варто відзначити порядковість структурних компонентів освітніх ергонімів – в українських найменуваннях іменник-апелятив, що ідентифікує тип закладу, розміщений вкінці або всередині

назви, тоді як у польських назвах – найчастіше на першому місці. Відрізняється також правопис найменувань вишів: окремі елементи в польських назвах пишуться з великої літери, в українських – із малої. Ще одна відмінність полягає в тому, що в державних освітніх закладах України обов'язковим складовим елементом у назві виступає лексема *національний* або *державний*. Натомість, лише деякі виші Польщі містять елемент, який вказує на те, що заклад є власністю держави.

Пошук та подальший аналіз лексикографічних джерел, які мали б допомогти перекладачеві у його роботі над перекладами освітніх ергонімів, засвідчив, що, хоч останнім часом і зроблено певні кроки для унормування передачі українською мовою географічних та особових назв з інших мов, та все ж залишається багато недопрацювань, особливо це стосується використання традиційних назв деяких топонімів, які не легітимізовані належним чином. Кращою у цьому питанні є ситуація Польщі, де існують півстолітні напрацювання з усталення польською мовою назв географічних об'єктів світу, в т.ч. українських. Однак, якщо йдеться про відтворення антропонімів, зокрема засад полонізації українських прізвищ, тут також необхідні доопрацювання.

Аналіз передачі українською мовою найменувань закладів вищої освіти Польщі продемонстрував загальну необізнаність перекладачів у діючих нормах та правилах відтворення польських географічних та особових назв як складових онімів на позначення освітніх інституцій. Так, аж 45 % досліджених назв містили помилки різного характеру: формальні, змістові, синтаксичні, граматичні, орфографічні. Немає єдиного підходу у тому, як передавати українською мовою деякі польські апелятиви, що вказують на тип закладу, – *szkoła wyższa*, *uczelnia*, *politechnika*. Вирішити проблему змогло б розроблення єдиної інформаційної бази з українськими відповідниками назв польських освітніх закладів.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Алистанова Ф. Ф. Эргонимы современного русского языка как микросистема : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Махачкала, 2011. 178 с.
2. Белей Л. Навіщо українцям новий правопис і до чого тут Гугл. *BBC NEWS Україна* : веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-45339529> (дата звернення: 17.11.2020).
3. Белей О. О. Сучасна українська ергонімія : власні назви підприємств Закарпаття. Ужгород, 1999. 112 с.
4. Бондалетов В. Русская ономастика. Москва : Просвещение, 1983. 224 с.
5. Бучко Д. Г., Ткачова Н. В. Словник української ономастичної термінології. Харків : Ранок-НТ, 2012. 256 с.
6. Влахов С., Флорин С. Непереваемое в переводе. Москва : Международные отношения, 2002. 448 с.
7. Газетир географічних назв світу українською мовою. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Minekoressiv_Ukrainy/Hazetyr_pokazhchyk_heohrafichnykh_nazv_svitu/ (дата звернення: 12.10.2020).
8. Галковский А. К вопросу о диапазоне хремотонимии. *Этнолингвистика. Ономастика. Этимология* : материалы III Междунар. науч. конф. (7–11 сентября 2015 г.). Екатеринбург, 2015. С. 76–77.
9. Гарвалик М. К вопросу о современной ономастической терминологии. *Вопросы ономастики*. 2007. № 4. С. 5–10.
10. Горожанов Ю. Ергоніми відонімного походження в комунікативному просторі міста Луцька : структурно-семантичні особливості. URL: http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/2791/1/vol-flilog2014_17.pdf. (дата звернення: 12.10.2020).
11. Дідур Ю. І. Денотатно-номінативна класифікація ергонімів. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. Серія : Лінгвістичні науки*: збірник наукових праць. Одеса : Астропринт, 2013. Вип. 17. С. 37–41.
12. Дідур Ю. І. Детальна денотатно-номінативна класифікація ергонімів. *Наукові записки КДПУ імені В. К. Винниченка. Серія «Філологічні науки»* : зб. наук. праць. Кіровоград : Лисенко В. Ф., 2016. Вип. 146. С. 358–364.

13. Дідур Ю. І. Структурна класифікація ергонімів. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/147035613.pdf> (дата звернення: 12.10.2020).
14. Довідник з культури мови / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Вища шк., 2005. 399 с.
15. Домагальскі С. Великий польсько-український, українсько-польський словник термінології сучасного бізнесу. Тернопіль : Богдан, 2010. 1800 с.
16. Дубчак В. В. Власні назви освітніх установ м. Хмельницького : мотивація, способи творення, семантика твірної основи. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2014. Вип. 37. С. 121–125.
17. Емельянова А. М. Эргонимы в лингвистическом ландшафте полиэтнического города (на примере названий деловых, коммерческих, культурных, спортивных объектов г. Уфы) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Уфа, 2007. 22 с.
18. Ермолович Д. И. Имена собственные: теория и практика межъязыковой передачи. Москва : Р. Валент, 2005. 416 с.
19. Заболотная С. А. Особенности передачи имён собственных при переводе русских художественных текстов на южнославянские и западнославянские языки : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.03 / Воронежский государственный университет. Воронеж, 2016. 268 с.
20. Зимовець Г. В. Структурно-семантичні особливості ергонімів України. *Вісн. Дніпропетр. ун-ту. Серія «Мовознавство»*. 2009. Вип. 15, т. 3. С. 28–33.
21. Інструкція з передачі українською мовою географічних назв і термінів Польщі. Вид. 1. Київ : Міністерство екології та природних ресурсів України, 2001.
22. Карпенко О. Ю. Проблематика когнітивної ономастики : монографія. Одеса : Астропринт, 2006. 324 с.
23. Карпенко О. Ю. Структура індивідуального ергонімічного фрейму. URL: <https://karpenko.in.ua/wp-content/uploads/2012/12/50.doc>. (дата звернення: 12.10.2020).

24. Карпенко О. Ю., Дідур Ю. І. Структурні типи ергонімів. *Реквием филологический. Памяти Е. С. Отина*. Кн. 1. Сб. науч. трудов. Київ : Изд. дом Дмитрия Бураго, 2015. С. 154–162.

25. Кононенко В. І., Кононенко І. В. Контрастивна грамати́ка української та польської мов : навч. посіб. Київ : Вища шк., 2006. 391 с.

26. Крюкова И. В. Названия российских деловых объектов с точки зрения языковой моды. *Этнографическое обозрение*. 2007. № 1. С. 120–131.

27. Куковська Л. О. Структурно-семантична організація найменувань вищих навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02. Дніпропетровськ, 1996. 23 с.

28. Кутуза Н. В. Структурно-семантичні моделі ергонімів (на матеріалі ергонімікону м. Одеси) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Одеса, 2003. 20 с.

29. Леміш Н. Складні випадки правопису та перекладу географічних назв у документації. *Інформація, комунікація, суспільство* : матеріали І Міжнародної наукової конференції ІКС-2012, 25–28 квіт. 2012 р. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2012. С. 208–209.

30. Лесовець Н. М. Ергонімія м. Луганська : структурно-семантичний і соціально-функціональний аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01. Луганськ, 2007. 19 с.

31. Лесовець Н. М. Ергонімія м. Луганська : структурно-семантичний і соціально-функціональний аспекти : дис. ... канд. філол. наук. : 10.02.01 / Луганськ, 2007. 294 с.

32. Любчук Н. В. Відтворення іншомовних назв відомств, партій, організацій німецькою й українською мовами. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. 2015. Вип. 27. С. 255–264.

33. Мезенко А. М. Тенденции развития в урбанонимии рубежа веков. *Ономастика в кругу гуманитарных наук* : материалы междунар. науч. конф., Екатеринбург, 20-23 сент. 2005 г. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2005. С. 48–50.

34. Мельник О. А. Особливості творення ергонімів на позначення освітніх організацій (на прикладі школонімів м. Вінниці). *Лінгвістичне*

портретування сучасного соціуму : матеріали II всеукр. наук.-практ. конф., Вінниця, 26-27 лист. 2015 р. С. 77–81.

35. Мельник О. А. Становлення сучасної ергонімії Вінниччини (90-ті роки XX ст. - поч. XXI ст.) : дис. ... канд. філол. наук. : 10.02.01. Вінниця, 2018. 350 с.

36. Мельничук Т. До питання транскрипції офіційних українських антропонімів польською мовою. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства* : збірник наук. праць. Ужгород, 2012. Вип.17. С. 30-33.

37. Мельничук Т. Антропоніми в українсько-польській міжмовній комунікації : українсько-польський словник особових імен. Ужгород, 2013. 160 с.

38. Мичковська В. Р. Польсько-український тематичний словник. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2017. 436 с.

39. Моложавская Ю. А. Способы передачи эргонимов при переводе с русского на английский язык. *Мир языков: ракурс и перспектива* : материалы VI Междунар. науч. практ. конф., Минск, 22 апреля 2015 г. Редкол. : Н. Н. Нижнева (отв. редактор) [и др.]. Том IV. Минск : БГУ, 2015. С.27–32.

40. Морозова М. Н. Названия культурно-бытовых учреждений. *Русская речь*. 1973. № 6. С. 54–59.

41. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии : 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Наука, 1988. 198 с.

42. Полежаева М. Д. Эргонимы как переводческая проблема : теория и практика. *Научное сообщество студентов XXI столетия. Гуманитарные науки* : сб. ст. по мат. XL междунар. студ. науч.-практ. конф. № 3(40). URL : [https://sibac.info/archive/guman/3\(40\).pdf](https://sibac.info/archive/guman/3(40).pdf) (дата звернення: 11.10.2020).

43. Польсько-український словник. Укл. Житар У. В., Пікуль С. А., Попов Є. Ф., Слободян Д. В. Київ : Чумацький Шлях, 2010. 670 с.

44. Привалова М. И. Собственные имена и проблема омонимии. *Вопросы языкознания*. 1979. № 5. С. 56–67.

45. Про вищу освіту : Закон України від 1 лип. 2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1556-18> (дата звернення: 11.10.2020)

46. Про затвердження Кодексу ustalеної практики «Структура та зміст Державного реєстру географічних назв» : Наказ Державної служби геодезії, картографії та кадастру від 19 черв. 2009 р. № 59. *Вісник геодезії та картографії*. 2009. № 4. С. 3–9.

47. Реєстр суб'єктів освітньої діяльності. Заклади освіти. *Єдина державна електронна база з питань освіти* : веб-сайт. URL : <https://info.edbo.gov.ua/>

48. Реформатский А. А. Введение в языковедение : учебник для вузов / под ред. В.А. Виноградова. Москва : Аспект Пресс, 2001. 536 с.

49. Рибко Н. Переклад власних назв. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2018/paper/viewFile/4774/3897> (дата звернення: 07.09.2020)

50. Сидоренко Е. Н. Номинационные процессы в полилингвальной эргонимии Донетчины : дис. ... канд. филол. н. : 10.02.15. Донецк, 2013. 210 с.

51. Сидоренко Е. Н. Передача иностранных слов в украинской эргонимии. *Вісник Донецького національного університету. Сер. Б : Гуманітарні науки*. 2014. № 1–2. С. 223–228.

52. Суперанская А. В. Апеллятив-онома. *Имя нарицательное и собственное*. М. : Наука, 1978. С. 5–33.

53. Ткачівська М. Р., Ткачівський Д. В. Українські ергоніми в німецькомовній пресі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. Філологічна*. 2015. Вип. 58. С. 280–282.

54. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови : монографія. Хмельницький : Авіст, 2008. 550 с.

55. Торчинський М. М. Структура, типологія і функціонування онімної лексики української мови : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т філол. К., 2010. 502 с.

56. Трапезникова А. А. К вопросу о классификации эргонимов (на материале коммерческих наименований Красноярска). *Мир науки, культуры, образования*. 2009. № 2. С. 68–70.

57. Трифонова Е. А. Названия деловых объектов : семантика, прагматика, поэтика (на материале рус. и англ. эргонимов) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 . Волгогр. гос. пед. ун-т. Волгоград, 2006. 20 с.
58. Український правопис (2019 р). Міністерство освіти і науки України : веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/osnovni-zminy%202019.pdf> (дата звернення: 07.09.2020).
59. Хоанг Тхи Бен. Эргонимы городов Минска и Ханоя : компонентный состав и грамматическая структура. *Весн. БДУ. Сер. 4 : Філологія. Журналістыка. Педагогіка*. 2016. № 1. С. 56–61.
60. Ходоренко А. В. Когнитивные аспекты функционирования современной антропонимики (на примере наименований групп лиц) : монография. Днепропетровск : Пороги, 2011. 422 с.
61. Цілина М. М. Ергоніми м. Києва : структура, семантика, функціонування : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 – українська мова. Київ, 2006. 243 с.
62. Шацёр-Шалюта С. А. Назвы камерцыйных прадпрыемстваў у сістэме эргонімнай лексікі. *Мова – Літаратура – Культура* : матэрыялы VI Міжнар. навук. канф. Мінск, 28–29 кастр. 2010 г. Мінск, 2010.
63. Шестакова С. О. Лексико-семантичні інновації у системі української номінації (на матеріалі ергонімів і прагмонімів) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Харків, 2002. 241 с.
64. Шимкевич Н. В. Русская коммерческая эргонимия : прагматический и лингвокультурологический аспекты : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Екатеринбург, 2002. 22 с.
65. Щерба Л. В. Избранные работы по языкознанию и фонетике / отв. ред. М. И. Матусевич; Ленингр. гос. ун-т им. А. А. Жданова. Ленинград : Изд-во Ленигр. ун-та, 1958. Т. 1. 180 с.
66. Щетинин Л. М. Имена и названия : монография. Ростов : Изд-во Рост. ун-та, 1968. 253 с.
67. Białek E. Nazwa własna w leksykografii i dydaktyce przekładu. *Rocznik Przekładoznawczy : studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu*. 2014. R. 9. S. 281–301.

68. Breza E. Nazwy obiektów i instytucji związanych z nowoczesną cywilizacją (chrematonimy). *Polskie nazwy własne* : encyklopedia. Warszawa; Kraków : Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego PAN, 1998. S. 343–361.

69. Dacewicz L. Nazwy polskich i białoruskich uczelni wyższych w ujęciu porównawczym. *Шлях да ўзаемнасці = Droga ku wzajemności* : матэрыялы XV міжнар. навук. канф. (Гродна, 13-14 лістап. 2008 г.). Рэдкал. : І. Крэнь, І. Папоў, Я. Роўба (адк. рэдактары) і інш. Гродна : ГрДУ, 2009. S. 382–386.

70. Dacewicz L. Nazwy polskich uczelni wyższych – tradycja i współczesność. *Nowe nazwy własne. Nowe tendencje badawcze*. Kraków, 2007. S. 521–528.

71. Dacewicz L. Nazwy rosyjskich uczelni wyższych w okresie postradzieckim. *Studia wschodniosłowiańskie*. Tom 11. 2011. S. 169–183.

72. Gałkowski A. Aktualizowana lista podstawowych haseł terminologii onomastycznej w języku polskim, 2012. URL: <http://onomastyka.uni.lodz.pl/strona-glowna/terminologia-polska> (data звернення: 12.10.2020).

73. Iluk J. Problemy tłumaczenia nazw instytucji publicznych z języka polskiego na język niemiecki i odwrotnie. *Problemy komunikacji międzykulturowej : lingwistyka, translatoryka, glottodydaktyka*. Pod red. B. Kielar. Warszawa, 2000. S. 193–213.

74. Imrichová M. Logonymá v systéme slovenčiny. Prešov : Prešovská univerzita, 2002.

75. Jadacka H. Kultura języka polskiego. Fleksja, słowotwórstwo, składnia. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2005. 252 s.

76. Kodeks zawodowy tłumacza przysięgłego. Warszawa, 2019. URL: <https://tepis.org.pl/wp-content/uploads/Kodeks-zawodowy-t%C5%82umacza-przysie%C5%82ego.pdf> (data звернення: 12.10.2020)

77. Kowalik K. Strukturalne typy nazw własnych polskich współczesnych szkół wyższych. *Symbolae grammaticae in honorem Boguslai Dunaj*. Red. R. Przybylska, J. Kaś, K. Sikora. Kraków, 2010. S. 349–358.

78. Kubacki A. O problemach tłumaczenia poświadczonych polskich dokumentów szkolnych. *Comparative Legilinguistics. International Journal for Legal Communication*. 2012. Vol. 9. S. 79–101.

79. Kulakowska M. Nazewnictwo przedszkoli w województwie podkarpackim. *Jednotlivé a všeobecné v onomastike : 18 Slovenská onomastická konferencia*, Prešov 12–14 septembra 2011. Red. Martin Ološtiak. Presov : Prešovská Univerzita, 2012. S. 302–312.

80. Lewicki R. Niektóre kulturowe aspekty ustalania ekwiwalencji w przekładzie nazw własnych. *Przekład, język, kultura II*. UMCS, 2010. S. 31–38.

81. Łomzik M. Przekład nazw polskich szkół wyższych a zachowanie zasady staranności i wierności tłumaczenia poświadczanego. *Comparative Legilinguistics*. 2018. Vol. 35. S. 39–57.

82. Łomzik M. Przekład polskich i niemieckich nazw szpitali jako nazw instytucji. W poszukiwaniu ekwiwalentów. *Rocznik Przekładoznawczy : studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu*. 2018. Nr 13. S. 139–159.

83. Mańczak W. Najstarszy i największy problem onomastyki : istota nazw własnych. *Toponimia i oronimia*. Pod red. A. Cieślíkowa. Kraków, 2001. S. 25–30.

84. Nosowicz J. Nazwy wyższych uczelni jako źródło kreatywności słownej nazw pochodnych w ergonimii. *Z zagadnień informacji naukowej, terminoznawstwa i językoznawstwa*. Pod red. P. Kowalskiego. Warszawa, 2018. S. 191–204.

85. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce : Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. (Dz.U. 2018, poz. 1668). URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180001668/U/D20181668Lj.pdf> (дата звернення: 07.09.2020).

86. Rejestr instytucji szkolnictwa wyższego. *POL-on*. URL: <https://polon.nauka.gov.pl/> (дата звернення: 18.11.2020)

87. Rzetelska-Feleczo E. W świecie nazw własnych. Warszawa; Kraków : Towarzystwo Naukowe Warszawskie, 2006. 248 s.

88. Słowiańska onomastyka : encyklopedia / pod red. E. Rzetelskiej-Feleszko, A. Cieślíkowej, J. Dumy. Warszawa; Kraków : Tow. Naukowe Warszawskie, 2002. 535 s.

89. Słownik języka polskiego PWN. URL: <https://sjp.pwn.pl/> (дата звернення: 07.09.2020).

90. Solová R. Strategie tłumaczy dokumentów uczelni wyższych. Na przykładzie nazw własnych tłumaczonych na język francuski. *Między oryginałem*

a przekładem : *Strategie wydawców, strategie tłumaczy*, red. J. Brzozowski, M. Filipowicz-Rudek. Kraków : Księgarnia Akademicka, 2010. S. 289–301.

91. Urzędowy wykaz polskich nazw geograficznych świata (wyd. 2). Komisja Standaryzacji Nazw Geograficznych poza Granicami Polski przy Głównym Geodecie Kraju, oprac. red. : Maciej Zych. Warszawa : Główny Urząd Geodezji i Kartografii, 2019. 822 s.

92. Wielki słownik poprawnej polszczyzny PWN / pod red. A. Markowskiego. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2008. 1708 s.

93. Wiszka E. Jak przekazywać teksty ukriańskie w języku polskim? *Krakowskie Studia Małopolskie*. Kraków, 2002. Nr 6. S. 461–469.

94. Zieliński L. Od wierności do śmieszności. Kilka uwag o tłumaczeniu nazw własnych polskich szkół wyższych na język angielski. *Rocznik Przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu*, 2006. Nr 2. S. 223–233.

ДОДАТКИ

Додаток А

Власні назви об'єднань людей

ЕРГОНІМИ				
КОЛЕКТИВОНІМИ			КОНФЕДЕРАЦІОНІМИ	ПРЕСУЛАТОНІМИ
Екіпажоніми	<u>фабриконіми</u>	<u>комерціоніми</u>	Лігоніми	<u>міністеріоніми</u>
<i>наутоекіпажоніми</i>	сектуроніми	<i>базароніми</i>	Партіоніми	<i>інтер-міністероніми</i>
<i>Авіаекіпажоніми</i>	фірмоніми	<u>магазиноніми</u>	консорціоніми	<i>націо-міністеріоніми</i>
<i>Локоекіпажоніми</i>	кооперативоніми	<u>кіосконіми</u>	конфесіоніми	<i>районо-міністероніми</i>
<i>автоекіпажоніми</i>	фермероніми	<u>банконіми</u>	содаліціоніми	регнатороніми
<i>космоекіпажоніми</i>	базоніми	<u>медициноніми</u>		<i>інтер-регнатороніми</i>
<u>Організаціоніми</u>	типографіоніми	<u>сервісоніми</u>		<i>націо-регнатороніми</i>
<i>інтер-організаціоніми</i>	депоніми	<u>спортоніми</u>		<i>районо-регнатороніми</i>
<i>націо-організаціоніми</i>	бригадоніми	командоніми		коетоніми
<i>районо-організаціоніми</i>	<u>цехоніми</u>	<u>фармаціоніми</u>		
Комісіоніми	скаутоніми	<u>музейоніми</u>		
<i>інтер-комісіоніми</i>	<u>статівоніми</u>	<u>бібліотеконіми</u>		
<i>націо-комісіоніми</i>	секціоніми	<u>готелоніми</u>		
<i>районо-комісіоніми</i>	комітетоніми	<u>курортоніми</u>		
<u>Школоніми</u>	журіоніми	<u>монастеріоніми</u>		
<i>унтер-школоніми</i>	агенціоніми	<u>вокзалоніми</u>		
<i>інтра-школоніми</i>	каналоніми	<u>станціоніми</u>		
<i>проф-школоніми</i>	армоніми	<u>карцероніми</u>		
<i>екстра-школоніми</i>	<u>лепораріоніми</u>	<u>колоніоніми</u>		
<i>обер-школоніми</i>	<u>лімітрофоніми</u>	криміналоніми		
<u>Академіоніми</u>	<u>юрисоніми</u>	<u>куліоніми</u>		
<u>Людіаріоніми</u>	<i>спеціаліціоніми</i>	<i>рестораноніми</i>		
<i>Тестроніми</i>	студіоніми	<i>таверноніми</i>		
<i>Кінотестроніми</i>	редакціоніми			
<i>Клубоніми</i>	трупоніми			
<i>Цирконіми</i>	ансамблоніми			
<i>Дромолюдіаріоніми</i>				

Джерело: Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови : монографія. Хмельницький : Авіст, 2008. 550 с.

Додаток Б

Таблиця передачі українською мовою літер та буквосполучень польської мови

№ з/п	Польська літера або буквосполучення	Передача українською мовою	Позиція в слові	Приклади	Примітки
1	2	3	4	5	6
1.	a	a		Adamowo – Адамово Radawa – Радава	Про передачу сполучення ia див. п.17 таблиці
	a	я	після l	Lachowo – Ляхово Bezwola – Безволя	Про передачу сполучення ja див. п.2.3
2.	ą	он		Mąkolice – Монколице Łąck – Лонцк Bartąg – Бартонг	Про передачу сполучень ia, ja див. відповідно п.17 таблиці і п.2.3
	ą	ом	перед b та p	Dąbrowa – Домброва Skąpe – Скомпе	
	ą	ьон	після l	Łądek – Льондек	
	ą	ьом	після l перед b та p	Łąrowice – Льомповіце	
3.	b	б		Babin – Бабін Obora – Обора	
4.	c	ц		Cecenowo – Цеценово Solec – Солец	
5.	ch	х		Chalin – Халін Cicha – Ціха	
6.	cz	ч		Czacz – Чач Barczewko – Барчевко	
7.	ć	ць		Ćwiklice – Цьвікліце Boćwinka – Боцьвінка Gać – Гаць	
8.	d	д		Dalewo – Далєво Gozd – Гозд	
9.	dz	дз		Dzbaǳ – Дзбондз Gardzko – Гардзко	
10.	dź	дзь	перед всіма приголосними	Dźbów – Дзьбув Brodźce – Бродзьце	
11.	dż	дж	ми з наступним голосним i	Dźwierzno Małe – Дзьвершно-Мале Niedźwiada – Недзьвяда Drażdzewo – Дронжджево Gnieżdżewo – Гнежджево	

12.	e	e ε	після l	Elk – Елк Zakopane – Закопане Lesko – Леско Neple – Непле	Про передачу сполучення ie див. п.17 таблиці. Про передачу сполучення je див. п.2.3
13.	ę	ен ем	перед b та p	Będlino – Бендліно Chęciny – Хенціни Dębica – Дембіца Kępno – Кемпно	Про передачу сполучення ie , je див. відповідно п.17 таблиці та п.2.3
14.	f	ф		Fasty – Фасті Gryf – Гриф	
15.	g	г		Garbno – Гарбно Burdąg – Бурдонг	
16.	h	г		Hacki – Гацкі Uhnin – Угнін	
17.	i ia iȧ ie iė io ió iu	i я 'я ьон йон йом ε 'ен ем ьо ю 'ю ю	перед приго- голосними та в кінці слова після b, p, w після b та p перед b та p після b, p, m перед b та p після b, p, w	Anin – Анін Wisłtiki – Віскіткі Gdynia – Гдиня Babiak – Баб'як Książki – Ксьонжкі Piątek – Пйонтек Wiarków – Вйомпкув Liniewo – Лінево Osie – Осє Babięta – Баб'єнта Miękowo – М'єнково Zięby – Земби Baniocha – Баньоха Łosiów – Лосюв Piórków – П'юркув Siucice – Сюціце Dziurków – Дзюркув	Про передачу літери i , яка відображає звук (j), див п.2.3
18.	j	й	в кінці слова та перед при- голосними	Gaj – Гай Bejdy – Бейди	Про передачу j з наступним голосним див. п.2.3
19.	k	k		Kuklin – Куклін Naklik – Наклік	
20.	l	л ль	в кінці слова та перед при- голосним	Lesko – Леско Szklarnia – Шклярня Koniecpol – Конєцполь Lgota – Льгота	М'який приголосний, див. п.1, 12, 25, 26, 35 таблиці
21.	ł	л		Łabowa – Лабова Bysław – Бислав	Твердий приголосний
22.	m	м		Małomice – Маломіце Barnim – Барнім	
23.	n	н		Nawiady – Нав'яди Dmenin – Дменін	

1	2	3	4	5	6
24.	ń	нь		Bończa – Боньча Lubań – Любань	
25.	o	о ьо	після l	Ołobok – Олобок Komorowo – Коморово Bulowice – Бульовіце Babilon – Бабільон	Про передачу io, jo , див. відповідно п.17 таблиці та п.2.3
26.	ó	у ю	після l	Bóbrka – Бубрка Nosków – Носкув Kurzelów – Кужелюв	Про передачу io, jo , див. відповідно п.17 таблиці та п.2.3
27.	p	п		Paprotnia – Папротня Gotelp – Готельп	
28.	r	р		Rurka – Рурка Kobiór – Коб'юр	
29.	rz	ж ш	перед ch, k, p, t та після ch, k, p, t	Barzowice – Бажовіце Bachórz – Бахуж Pierzchnica – Пешхніца Barzkowice – Башковіце Krzanowice – Кшановіце Kietrz – Кетш	
30.	s	с		Sasino – Сасіно Las – Ляс	
31.	sz	ш		Szadłowice – Шадловіце Kalisz – Каліш	
32.	szcz	щ		Szczepice – Щепіце Choszczno – Хощно	
33.	ś	ш		Trzeboś – Тшебош Leśna – Лешна Boleścin – Болешцін Ścinawa – Щцінава Ciświca – Цішвіца Radość – Радощь Radomyśl – Радомишль Śniadowo – Шнядово	
34.	t	т		Tatynia – Татиня Berest – Берест	
35.	u	у ю	після l	Augustowo – Аугустово Ursus – Урсус Chludowo – Хлюдово Klusy – Клюси	Про передачу iu, ju , див. відповідно п.17 таблиці та п.2.3
36.	w	в		Wawrochy – Ваврохи Albertów – Альбертув	
37.	y	и		Кругу – Крири Charzykowy – Хажикови Brynek – Бринек	
38.	z	з		Zuzela – Зузеля	

				Wilkołaz – Вільколаз	
39.	ź	ж		Źródła – Жрудла Roźrzadło – Рожжадло Rogoźnica – Рогожніца Brzeźniak – Бжежняк Gnieździska – Гнеждзіска Haźlach – Гажлях	
40.	ż	ж		Żur – Жур Ochoża – Охожа	

Таблиця передачі сполучення j з наступними голосними:

Сполучення	Передача		
	На початку слова	Після голосного	Після приголосного
ja	я	-я	-ья, -'я
ja	йон (йом – перед b та p)	-йон (-йом – перед b та p)	-ьон (ьом – перед b та p)
je	є	-є	-ье, -'є
je	єн (єм – перед b та p)	-єн (-єм – перед b та p)	-'єн (-'єм – перед b та p)
jo	йо	-йо	-ьо
jo	ю	-ю	-ью, -'ю
ju	ю	-ю	-ью, -'ю

Джерело: Інструкція з передачі українською мовою географічних назв і термінів Польщі. Вид. 1. Київ : Міністерство екології та природних ресурсів України, 2001.

Польські географічні назви, що передаються у традиційній формі

Польське написання	Передача за правилами інструкції	Традиційна форма
1	2	3
Augustów	Аугустув	Августів
Augustowska, Puszcza	Аугустовська пуща	Августівська пуща
Augustowski, Kanał	Аугустовський канал	Августівський канал
Białystok	Б'ялисток	Біlostок
Białowieska, Puszcza	Б'яловезька пуща	Біловезька пуща
Białowieża	Б'яловежа	Біловежа
Chełm	Хелм	Холм
Dolnośląskie, Bory	Дольношльонські бори	Нижньосілезькі бори
Elbląg	Ельблонґ	Ельблонґ
Elbląski, Kanał	Ельблонзький канал	Ельблонзький канал
Hrubieszów	Грубешув	Грубешів
Kielecko-Sandomierska, Wyżyna	Келецько-Сандомерська височина	Келецько-Сандомирська височина
Kraków	Кракув	Краків
Lubelska, Wyżyna	Любельська височина	Люблінська височина
Lubelskie, województwo	Любельське воєводство	Люблінське воєводство
Łódź	Лудзь	Лодзь
Łódzkie, województwo	Лудзьке воєводство	Лодзинське воєводство
Małopolska	Малопольська, історична область	Мала Польща, історична область
Podhale	Подгалє, географічна область	Підгалля, географічна область
Pomorze	Поможе, історична область	Помор'я, історична область
Poznańskie, województwo	Познаньське воєводство	Познанське воєводство
Rzeszów	Жешув	Ряшів
Sandomierska, Kotlina	Сандомерська улоговина	Сандомирська улоговина
Sandomierz	Сандомеж	Сандомир
Szczeciński, Zalew	Щеціньська затока	Щецинська затока
Śląsk	Шльонськ	Сілезія

Śląsk, Dolny	Нижній Шльонськ	Нижня Сілезія
Śląsk, Górny	Верхній Шльонськ	Верхня Сілезія
Śląska, Wyżyna	Шльонська височина	Сілезька височина
Warmia	Варм'я, історична область	Вармія, історична область
Wielkopolska	Велькопольська, історична область	Велика Польща, історична область
Wielkopolska, Nizina	Велькопольська низина	Великопольська низовина
Wiślany, Zalew	затока Вісяни	Віслинська затока

Джерело: Інструкція з передачі українською мовою географічних назв і термінів Польщі. Вид. 1. Київ : Міністерство екології та природних ресурсів України, 2001.

Польська транслітерація і транскрипція сучасного українського алфавіту

<i>Litery alfabetu ukraińskiego</i>	<i>Transliteracja</i>	<i>Transkrypcja</i>
А а	A a	A a
Б б	B b	B b
В в	V v	W w
Г г	G g	H h
Ґ ґ		G g
Д д	D d	D d
Е е	E e	E e
Є є	Ê ê	Je je, e, ie
Ж ж	Ż ż	Ż ż
З з	Z z	Z z
И и	I i	Y y
І і	Ì ì	I i
Ї ї	Ĳ ĳ	Ji ji
Й й	J j	J j
К к	K k	K k
Л л	L l	Ł, L ł, l
М м	M m	M m
Н н	N n	N n
О о	O o	O o
П п	P p	P p
Р р	R r	R r
С с	S s	S s
Т т	T t	T t
У у	U u	U u
Ф ф	F f	F f
Х х	H h	Ch ch
Ц ц	C c	C c
Ч ч	Č č	Cz cz
Ш ш	Š š	Sz sz
Щ щ	Ŝ ŝ	Szcz szcz
Ь ь	' '	' '
Ю ю	Ů ů	Ju, U ju, u, iu
Я я	Â â	Ja, A ja, a, ia
, ,	, ,	pomija się

Джерело: Słownik języka polskiego PWN. URL: <https://sjp.pwn.pl/> (дата звернення: 07.09.2020).